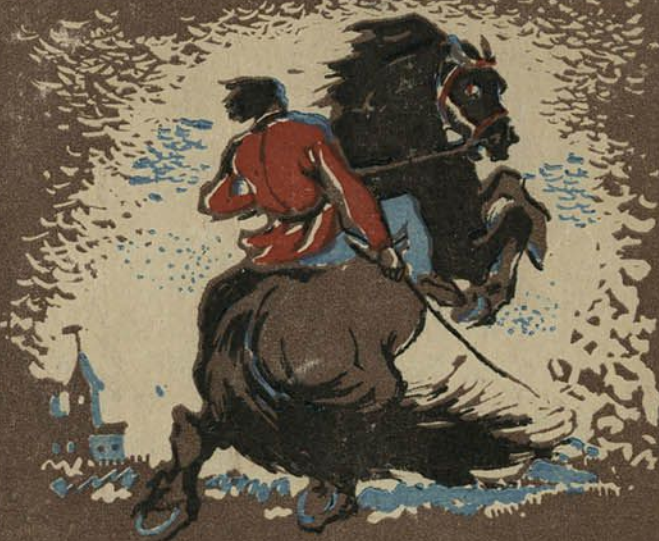

Ба 144.649

Ба 20336

58438

VII

Беларускія
народныя
казкі

Ба 144.649

БЕЛАРУСКІЯ

НАРОДНЯЯ

БАЗНІ

Бел. ацзел
1994 г.

VII
58438

Дзяржаўнае выдавецтва БССР
Рэдакцыя Дзіцячай Літаратуры
Мінск 1948

Дзяржаўнае
выдавецтва
БССР

Б 144 649

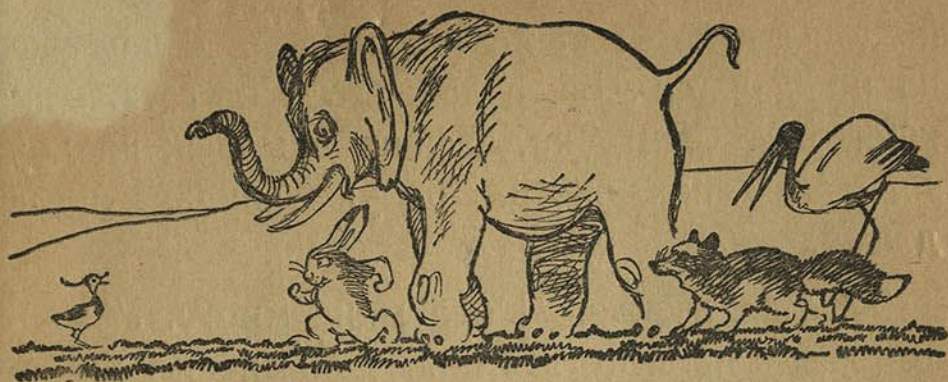
Апрацююка
МІХАСЯ КЛІМКОВІЧА
Малюнки мастака
В. ЦІХАНОВІЧА

8847

24. 11. 2009

КАНЯ.

Даўно гэта было, яшчэ ў пачатку свету, калі зямля была яшчэ недаробленай. Былі на ёй горы, лагчыны, лясы і палі, але не было ні рэк, ні азёр, ні крыніц з халоднай вадой. Людзям было яшчэ так-сяк: выкапаюць глыбокі калодзеж, дастануць да вады і живуць сабе прыпяваючы. А вось звярам і птушкам дайшло дазарэзу. Не будзеш-жа, калі захочаш піць, бегчы аж у мора, а лужыны пасля дажджу хутка высыхаюць, ваду зямля ўбірае. І сабраліся звяры і птушкі на вялікі сход вырашаць, што рабіць. Доўга меркавалі, так і сяк прыкідвалі і парашылі выкапаць вялікія вадаёмы, азёры, пракапаць рэкі і ручаі, адкапаць крыніцы. І пакуль будуць працаваць, каб

ні воўк ягнё, ні каршун пісклянё, ні ліса зайца не зачাপілі. І ўсе далі згоду на гэта. Адна кáня, ці то кнігаўка, зафанабэрылася: на доўгіх нагах пахаджвае, белую грудку пагладжвае.

— Вас,—кажа,—і без мяне многа. У мяне кіпцюроў няма, ногі тонкія, дзе мне імі зямлю рыць? У мяне пер'е белае, яшчэ выпэчкаюся. Ды і не прывыкла я па зямлі бегаць. Іншая справа ў небе купацца, тут я, як дома ў бачюхны.

— Дык што ты,—узбурыліся звяры і птушкі,—хочаш, каб мы на цябе працавалі?

— А я вас і не прашу,—з пыхай адказвае кáня-кнігаўка:—раса ападзе, я з лісточка нап'юся, дожджык пойдзе, крыллі ў мяне быстрыя, я на-ляту кропляў наглытаюся. Ці многа мне той вады трэба?

Бачаць звяры і птушкі, што ўносіць кáня nelaды ў вялікі сход, можа пагубіць усю справу, калі знойдуцца яшчэ такія ахвотнікі. І пастанавіў вялікі сход звяроў і птушак праклясці кáню страшнай кляцьбой:

Вашингтон, 1886 г.

6

— Каб ніколі кáня-кнігаўка, ні ўвесь род яе не пілі вады ні з рэк, ні з ручаёў, ні з азёр, ні з крыніц, ні з самога мора сіняга.

А самі ўзяліся за работу. Краты падземныя вадзяныя жылы шукалі. Мядзведзь карчы карчаваў, каменне выварочваў. Дзікія свінні равы рылам рылі. Курапаткі зямлю разграбалі. Ластаўка першая зямлі камок у дзюбу ўзяла, аднесла яго на ўзгорак і высыпала. А за ёй і ўсе астатнія птушкі зямлю ў дзюбках насіць пачалі з будучых рэчышчаў. Доўгія гады працавалі яны, пакуль па ўсёй зямлі рэкі і азёры выкапалі, зямлю з іх па крупінцы на ўзгоркі вынеслі. Затое стала і для іх жыццё добрае: дзе хочаш жыві, дзе хочаш дзетак гадуў, вада ўсюды ёсць. І так прызвычаіліся яны да тых мясцін, дзе разам працавалі, што ў большасці і сяліцца сталі каля вады, а гусі, качкі, чайкі, а з звяроў — бабёр, выдра і шмат іншых і зусім на вадзе жыць засталіся. Кáня таксама каля вады пасялілася. Толькі каб і хацела яна напіцца вады з ракі ці крыніцы — не можа: не трымаецца вада ў дзюбе яе.

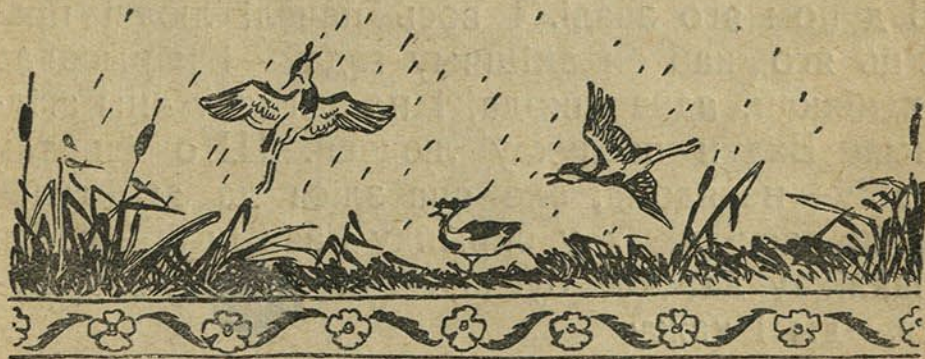
Толькі і можа яна напіцца, калі кропля расы ёй проста ў глотку скоціцца, ці дажджавыя кроплі проста ў рот трапяць.

Калі нават сухмень здарыцца, птушкі і зьяры не гаруюць: перасохнуць мелкія ручаі—буйныя рэкі і азёры застануцца. А кàні тады гора горкае, і пачынае яна лятаць і канькаць:

— Піць, піць, піць...

І канькае да таго часу, пакуль дождж не пойдзе.

Вось чаму, калі кàні лятаюць і піць просяць, людзі ведаюць, што хутка дождж будзе.

Бусел

Бусел заўсёды селіцца каля чалавека, а чалавек дапамагае яму зрабіць гняздо,— усцягвае барану на вершаліну дрэва, каб буслу было зручней будавацца,—і ахоўвае бусла. А як-жа бусел зрабіўся птушкай? А было гэта так. Калі на зямлі з'явіліся ўсе жывёлы, у тым ліку і гады, жыў тады між людзей адзін вельмі разумны чалавек, Ведуном яго звалі. І вось пачалі людзі праціць яго, каб ён знішчыў гадаў—і карысці ад іх ніякай, адна шкода, і па выглядзе яны агідныя. Вядун паслухаў людзей. Што ён там рабіў—невядома, але спаўзліся да яго гады, а ён паскідаў іх у скрынку і зачыніў. А пасля паклікаў да сябе бусла,—той поблізу здарыўся,—ды і кажа:

— Вось табе скрынка. Занясі яе ў балота і ўкінь у самую глыбокую прорву. Толькі глядзі, не адчыняй скрынкі, а то ліха будзе.

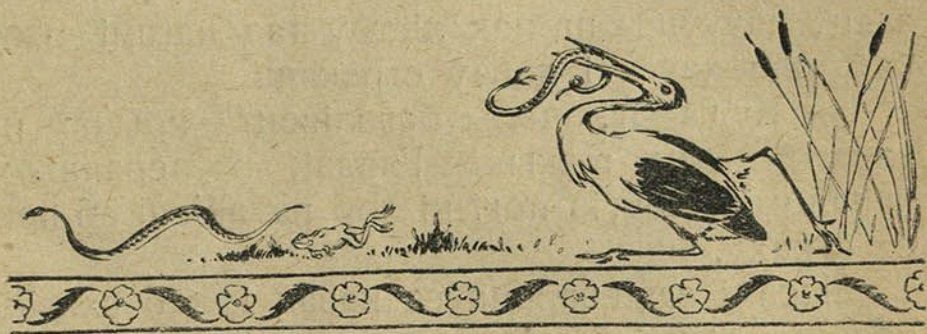
Нясе бусел скрынку на плячы і чуе вухам, што там нешта варушыцца, вішчыць поўзае. І цікавасць яго ўзяла: што гэта Вядун даручыў яму ўтапіць? А трэба сказаць, што бусел быў дужа цікаўным: любіў усюды соваць свой доўгі нос. Але, несучы скрынку, ён усё-ж намагаўся перасіліць сваю цікаўнасць і занёс скрынку аж у сяродак балота да найглыбейшай прорвы. Паставіў скрынку на беражку і пачаў аглядацца. Нідзе нікога! Калі і паглядзець, дык ніхто не пазнае. А вываліцца што, дык усёроўна ўскочыць у прорву. А не паглядзець, патоне скрынка і ніколі, век вяком, не пазнае бусел, што ён утапіў. І такая яго цікавасць узяла, што ён не вытрымаў і прыадчыніў скрыню. Гады і шухнулi ў дзірку: змеі, вужы, лягушкі, яшчаркі выскачылі і параспаўзаліся па прорве. Ні дастаць іх, ні пабіць у мяккай твані. Застаўся адзін слімак з сваім каменным домікам на спіне. Цяжка яму было ўцячы з такой ношкай ды і папаў ён сюды выпадкова: ад яго ні шкоды, ні агіды. Пашкадаваў яго бусел і выкінуў на траву, а скрынку зачыніў і кінуў у прорву пустую.

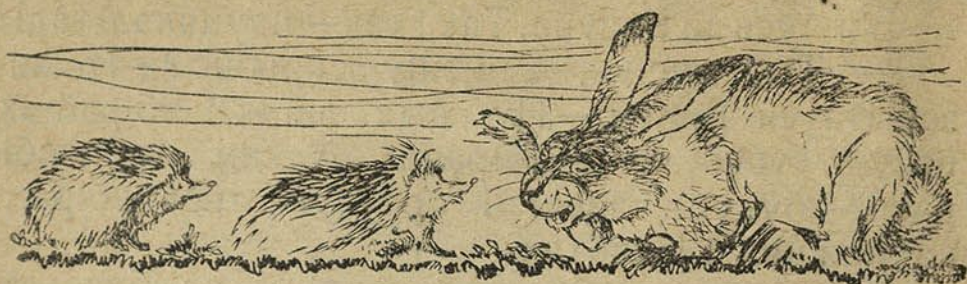
З'явіўся да Ведуна. Так і так—паўцякалі гáды.

— Ты, мусіць, адчыніў скрыню?—грозна запытаўся Вядун.—Ну, дык ідзі-ж і збірай іх, пакуль усіх не пазбіраеш. А сам не пазбіраеш—будуць дзеці і праўнукі твае збіраць па пожнях і балотах.

З таго часу бусел і ходзіць па балотах, ловіць і нішчыць выпушчаных ім калісь са скрыні гадаў, нікае сваім доўгім носам у лужыны, пад гнілыя калоды. Асабліва даюцца яму ў знакі лягушкі і жабы: мала таго, што паўцякалі, дык яшчэ насміхаюцца, рагочуць, квакаюць.

Заяц і вожык.

Пасярод поля быў малады бярэзнік. У гэтым бярэзніку жыў вожык з сваёй вожычыхай. Выбралі яны сабе ямку пад пнём старой бярозы, нанасілі туды сухіх лісцяў, моху і жылі сабе ціха, добра. Прыбягаў у бярэзнік і заяц. Вожыкі спачатку прыціхалі, калі чулі тупат, але пасля выторквалі вострыя насы, чмыхалі і пачыналі глядзець. Калі яны бачылі, што прыбег заяц, яны вылазілі з норкі і ішлі да яго. Зайца вожыкам баяцца не было чаго. Затое заяц, пачуўшы шорах лістоў пад нагамі вожыкаў, палохаўся і даваў стракача.

— Куды ты, шэры баязлівец? — крычаў наўздагон яму вожык. — Глядзі, з перапалоху пераломіш доўгія ногі ці лоб разаб'еш аб пень са страху.

Часамі заяц варочаўся назад і, каб схаваць тое, што яму сорамна, пачынаў кпіць з вожыкаў:

САНКТИ ПЕТЕРБУРГЪ 1900

6

— Эй вы, няшчасце калючае! Можа вы думалі, што я вас забаяўся і пабег? Гэта я толькі паказаць вам хацеў, які я дужы і як я добра бегаю, каб вам зайздросна было. Глядзіце!

І заяц рабіў некалькі кругоў вакол бярэзніка.

— Ну як?—пытаўся ён, варочаючыся зноў да вожыкаў.

— Нічога,—адказваў вожык,—толькі ўсё-ж горш, як тады, калі ў цябе душа ў пятках.

— Няхай у цябе душа і за пяткі выскачыць, дык ты так не пабяжыш,—агрызаўся заяц.—У цябе ногі тонкія і крывыя.

А вожыку так і бегаць не трэба было: яго ад ворагаў ратавалі не ногі, а калючая шуба. Ледзь што—ён ногі падсябе, мордачку прыгне, скруціцца ў клубок: ва ўсе бакі вострыя іголки, як штыхі, тырчаць. Вазьмі яго, як хочаш! Лапай ударыць нельга: лапу праб'еш, у рот схопіш—язык праколіш. На што ўжо хітрая ліса, а і тая яго ўзяць не можа, пакачае, пакачае лапай асцярожна па зямлі ды і кіне. Толькі крыўдна вожыку, што заяц над яго нагамі насміхаецца. А тым больш крыўдна, што гэта праўда: ногі ў вожыка сапраўды крывыя.

— Дурны ты, заяц,—кажа вожык,—як бот дурны. Не ў нагах справа, а ў розуме. Я з сваім розумам і цябе абагнаць магу.

— Што ты, розумам бегчы будзеш?—не ўнімаецца заяц.—Хацеў-бы я пабачыць, як ты мяне абгоніш.

— Прыходзь у нядзелю,—кажа вожык,—сёння мне няма калі, тады і паспрабуем пабегчы навыверадкі вось па гэтых двух разорах, што праз жыта ідуць, з двух бакоў бярэзніка. Тады і пабачыш.

— Добра,—згадзіўся заяц.—У нядзелю я прыду і буду чакаць у канцы разоры. Я давяду, што ты дурны, а не я. Ды яшчэ і хвалько пры гэтым.

І заяц пабег сабе, толькі белы хвосток замільгаў у жыце.

— А ты і сапраўды дурны,—сказала жонка вожыку, калі заяц адбегся,—як гэта ты зайца абгоніш навыверадкі?

— А мы яго абдурым,—супакоіў жонку вожык.—Ты схаваешся ў жыце ў адным канцы разоры, а я пайду ў другі. Як толькі дабяжыць заяц да канца, ты выткнешся з жыта і скажаш:

— А я тут ужо і даўно цябе чакаю.

Так яны і зрабілі. У нядзелю раніцою вожык адправіўся ў адзін канец разоры, жонка ў другі. Хутка прыбег і заяц.

— Ну што, калючы? Не адмовіўся ты ад закладу?

— А навошта мне адмаўляцца? Ты хоць сорак

раз са мной бегай навывперадкі, а ўсё-ж я цябе абганю.

— Пабачым!—упэўнена сказаў заяц.—Станавіся на сваю разору, і калі я скамандую „раз, два, тры“, пачынаем бегчы.

Вожык і заяц стаялі па сваіх разорах. Заяц скамандаваў „раз, два, тры“ і сігануў так, што з-пад лап камякі зямлі назад паляцелі. А вожык і з месца не зрушыў. Ён прыпаў брухам да зямлі і ціха смяўся.

Заяц, задыхаўшыся ад хуткага бегу, выскачыў у канец разоры. І якое-ж для яго было дзіва, калі ён убачыў, што вожык стаіць ужо там!

— Даўно ты тут?—спытаўся ён.

— А ўжо хвіліны тры, як цябе чакаю,—адказала вожычыха.

— А ну, давай пабяжым назад!—запрапанаваў заяц.

— Давай!—згадзілася жонка вожыка.

Заяц зноў падаў каманду і пабег, не азіраючыся, і зноў у канцы разоры яго спаткаў вожык.

— А я тут і даўно цябе чакаю,—сказаў вожык.—Дарэмна ты хваліўся, што хутка бегаеш.

Заяц быў збіт з панталыку.

— Давай яшчэ раз паспрабуем,—узмаліўся ён, выціраючы пот са лба лапкай.

— Калі ласка,—адказаў вожык, становячыся на сваю баразну.

Так яны з вожычыхай разоў з дваццаць ганялі зайца з аднаго канца баразны да другога, пакуль ён зусім не стаміўся і не прызнаў сябе пераможаным.

— Ну што, касавокі,—насміхаўся вожык над зайцам,—хто з нас хвалько? Хто хутчэй бегае—добры розум ці доўгія ногі?

З таго часу заяц ніколі не кпіў з крывых ног вожыка і, па праўдзе кажучы, радзей стаў бегачь у бярэзнік: непрыемна было яму сустракацца са сваімі пераможцамі, якія цяпер маглі беспакарана кпіць над яго баязлівасцю.

Каваль і Гора аднавокае.

Быў сабе на свеце каваль і сын у яго быў адзін. Прывучыў яго бацька да сваёй работы, а пасля навучыў яшчэ шавецкай і кравецкай справе. І жылі яны добра, гора не ведалі. А людзей, як вядома, у кузні шмат перабывае, і кожны скардзіцца: у таго гора—хлеба няма, у другога гора—воўк карову задраў, у трэцяга гора—мядзведзь пчолы выдраў.

— Чаму гэта, тата,—пытаецца кавальчук,—я ніколі гора не бачыў? Хацеў-бы я ведаць, як яно выглядае.

— Ты, брат, яшчэ і страху не бачыў, а ён наперад гора ідзе.

— А дзе той страх жыве?

— У лесе, мабыць.

— Пакажы ты мне яго.

Павёў бацька кавальчука ў лес і паказаў яму мядзведзя.

— Во,—кажа,—які страх: лахматы, вялікі і дужы.

А кавальчук смяецца:

— Ці-ж гэта страх? Гэта-ж толькі пудзіла гарохавае.

Узяў ён мядзведзя за лапы, трахнуў лбом аб дуб і забіў.

— Ну,—кажа бацька,—пойдзем мы з табой у пушчу на ростанькі. Там ёсць страшнае месца каля старой карчмы.

Пайшлі яны на скрыжаванне дарог, і напалі на іх разбойнікі. Схапіў кавальчук дубок малады за камель, вырваў з зямлі, узяў за вяршынку, ды як пачаў гасіць. Каго насмерць забіў, каго ў бялота загнаў.

— Не,—кажа,—бацька, і гэта не страх, калі я яго рукамі злавіць магу. Відаць, тое страшна, што ў рукі не даецца. Пайду я ў старую карчму—там год дзесяць ужо ніхто не жыве. Можа я там страх пабачу.

— Ідзі,—кажа каваль,—а я дамоў пайду, бо мне і гэтага страху даволі.

Пайшоў кавальчук у карчму. А ўжо ноч на дварэ, у карчме пуста, вецер гудзе, пацукі бегаюць. Сядзеў ён, сядзеў, а ўсё страх яго не бярэ. Толькі нудна стала. Пайшоў ён у

лес назбіраць галля—у печы запаліць: пры агні
весеялей будзе. І знайшоў у ламку мерцвяка.

„А што калі ўзяць яго з сабой? Можа та-
ды страх прыдзе?“

Узяў ён мерцвяка, пасадзіў каля комінка,
на комінку распаліў цяпло. Пачаў прыгравацца
мярцвяк—смярдзець стаў.

— Не смярдзі, — кажа кавальчук, — бо ў морду
дам!

Але дзе-ж мярцвяк смярдзець не будзе?
Размахнуўся кавальчук, ды як дасць яму па
галаве, — галава і адляцела ўбок.

— Цьфу ты, — кажа кавальчук, — замест
страху смуроду нарабіў. Відаць і ў мёртвых
страху няма. Пайду адсюль.

І пайшоў глыбей у пушчу. Доўга хадзіў,
прагаладаўся нават, аж глядзь—стаіць хата,
а ля дзвярэй ляжыць камень вялікі. Зайшоў
кавальчук у хату, аж там ні духу. Толькі пад
сталом і пад лаўкай тры авечкі ляжаць, а чац-
вертая ў печы на паду пячэцца, зарэзаная.

— Во і добра, — кажа сам сабе кавальчук, —
падсілкуюся.

Дастаў ён авечку, знайшоў хлеб, соль і давай
есці. Толькі ў палавіну ўбіўся, як прыходзіць
гаспадар хаты—Боўдзіла аднавокае: вялікі асі-
лак. Бліснуў адным вокам з парогу, ды і кажа:

Валентин Михайлович 1946

8

— Добра-ж, пачакай. З'еў ты маю авечку, будзеш-жа ты мне сам на сняданак.

Завярнуўся—і за дзверы, зачыніў іх знадворку і каменем прываліў, а сам пайшоў у крыніцу мыцца.

Тут кавальчук падумаў: „Вось гэта, мусіць, і ёсць Гора. Толькі чаму я страху не адчуваю?“

Паспрабаваў ён націснуць на дзверы, каб камень адкаціць. Ды дзе там?!—камень вялікі, з месца не скрануць. Паспрабаваў праз акно вылезці, дык акно малое, галава нават не ўлазіць.

— А ліха матары яго, мабыць прыдзецца прапасці!

Аж чуе ідзе назад Гора аднавокае. Адкаціла камень, увайшло і кажа:

— Ну, буду снедаць. Толькі скажы раней, хто ты?

— Я—і шавец, і кравец, і каваль разам.

— Шаўца мне не трэба, бо ў мяне боты цэлыя. Краўца мне таксама не трэба, бо і адзенне яшчэ не парвалася. Каб ты быў толькі шаўцом ці краўцом, я-б цябе зараз у печ укінуў. А вось што каваль ты, то можа і добра. Ці не ўставіў-бы ты мне другое вока?

Тут кавальчук зразумеў, чаму ён страху не адчуў: Боўдзіла было дужае, але дурное.

— Чаму-ж не... Калі трэба, дык і ўстаўлю. Толькі прынясі мне дзесяць валовых шкур і

прэнт жалезны, бо мне трэба звязаць цябе, каб ты ад болю не страсянуўся ды справе не пашкодзіў. Каня калі куюць, дык і то прывязваюць.

— Добра,—кажа Гора аднавокае.

Пайшло яно некуды, заваліўшы дзверы зноў каменем, і прынесла дзесяць шкур валовых. Узяў кавальчук іх, парэзаў на палосы, прывязаў Гора да слупа ў хаце ды і кажа яму:

— А ну, страпяніся!

Гора страпянулася, ды так, што палосы парваліся. Тады кавальчук звіў з палос вяроўкі ў пяць столак і прывязаў Гора да печы. Як ні трапяталася Гора, а вяроўкі вытрымалі.

Тады каваль нагрэў жалезны прэнт да чырвана і кажа:

— Ты-ж глядзі, стой ціха, я другую дзірку ў лобе прапяку, каб было куды вока ўставіць. Ды і сунуў яму жалезам у відучае вока: выпек астатняе.

Як рванецца Гора, як закрычыць: „А што-ж ты гэта зрабіў? Навошта-ж ты мяне асляпіў?! Стой-жа, вырадак, ні дзе дзенешся: абмацаю я цябе, дзверы зачынены, не выйдзеш ты жывы адсюль!“

І пачало мацаць па кутках кавальчука. А ён пад стол, забіўся за авечкі і сядзіць сабе ціхенька. Абмацала Гора авечак і пайшло к парогу. Адчыніла дзверы, села на парозе ды і кажа:

— Ні дзе-ж ты дзенешся: праз дзверы будзеш выходзіць, не я буду, калі я цябе не злаўлю.

Тады кавальчук вылез ціхенька з кута, злавіў адну авечку і кінуў Гору на ўлонне. Сляпое Гора абмацала, бачыць—авечка і выкінула яе за дзверы. Каваль таксама і другую авечку кінуў яму на калені. Гора і гэтую авечку за дзверы выпусціла. Тады кавальчук узяў кажух, вывернуў яго воўнай угору, надзеў яго і бабух на ўлонне Гору. Гора думала, што гэта трэцяя авечка. Схапіла за шэрсць і выкінула кавальчука за дзверы.

Адбегся кавальчук і не ўтрымаўся, каб не пажартаваць з Гора:

— А дзякуй-жа табе, Гора, што ты мяне само за дзверы выкінула!—крыкнуў ён здалёк.

— А ліха-ж тваёй матары і бацьку твайму, калі я цябе выкінула! Ну, маеш шчасце, што жывы застаўся! Толькі глядзі, калі будзеш ісці каля калоды, не сцягні маёй сякеркі—залатое лязо, срэбраны абушок, а то ты мяне зусім абяздоліш.

„Ну і дурное ліха,—падумаў кавальчук.— Каб з ім больш пабыў, дык і сам-бы дурным стаў. На чорта ён мне сказаў пра сякеру? Я-ж цяпер яе абавязкова сцягну“.

І пачаў ён шукаць калоду. Аж бачыць—са-

праўды тырчыць у калодзе сякерка — залатое
лязо, срэбраны абушок. Кавальчук хоп за тапа-
рышча, аж рука і прыстала да тапарышча. Ён
і так, ён і сяк рвацца — ні рукі не адарве, ні ся-
керы не выцягне. Тут яго і страх апанаваў. Аж
чуе ён — бяжыць услед сляпое Гора. Ён мацней
рвацца ад тапарышча, аж тут ужо і Гора блізка.

— Вось-жа цяпер ты ад мяне не ўцячэш! —
крычыць Гора.

Што тут рабіць? Абмацаў кавальчук другой
рукой у сябе ў кішэні нож, дастаў яго хутчэй,
дый раз! — адрэзаў сабе руку, добра яшчэ, што
леваю! — ды хутчэй ходу адтуль. І рад
быў яшчэ, што так вырабіўся.

Прышоў да бацькі ды і кажа:

— Ну годзе ўжо Гора шукаць, бачыў, якое
яно, і страх бачыў.

— А дзе-ж яны? — спытаўся каваль.

— А яны там, — кажа кавальчук, — дзе ні
розум, ні сіла не выратоўвае.

Леснікова жонка.

Была ў лесніка жонка, ды такая сварлівая, што хоць ты ў пятлю лезь. Бывала, як прыдзе ён з абходу, дык яна і пачынае яго піліць, як піла якая іржавая: „А дзе ты бадзяешся, валацуга? А на які чорт табе лес той? Я адна і дроў насячы, і хлеб спячы, і абед звары, і скаціну дагледзь. Не дам табе есці, ідзі туды, дзе быў!“

Адзін раз ішоў ён па лесе і ўбачыў пад выва-раццю яму глыбокую. Паспрабаваў кіем папа-роць, дна не дастаў.

„Ну, думае, трэба жонку ад грызні адву-чыць“.

І пайшоў дахаты. Тут жонка на яго і на-валілася: міскі б'е, лыжкі ламае, за таўкач хапаецца, есці не дае.

Мужык і кажа ёй: „Пакінь ты лаяцца!
Я знайшоў у лесе яму, у якой стары клад за-
хован—і золата, і серабро, і каменне сама-
цветнае. Адзін прынесці не здужаю. Давай
паабедаем, ды пойдзем удвох“.

Тут жонка перамянілася. Усё, што было, на
стол паставіла: „Еш хутчэй, ды пойдзем“.

Есць мужык, а жонка яго тым часам пілуе:
і есці ён не ўмее, і вусы не падстрыг, і рас-
сядаецца доўга. Яшчэ там хто яму агледзіць...

І так насела, што мужык, мабыць, лыжак
пяць сербануў і мусіў быў пайсці з ёй. І вя-
роўку ўзялі, каб у яму апусціцца і грошы вы-
цягнуць. Падышлі да ямы. Ляснік і кажа:

— Ты пастой наверсе, папільнуй, а я ў яму
палезу.

— Не, я ў яму палезу: ты палянуешся
пальцамі пясок пакалупаць, а ў пяску напэўна
грошы будуць.

— Ну лезь сабе ты, — кажа ляснік. І спусціў
яе ў яму, а сам хутчэй вяроўку выцягнуў ды
дахаты: „Няхай пасядзіць дні тры, можа лас-
кавейшая будзе“.

Ды за тры дні надакучыла яму дома быць без
жонкі: абед зварыць, дзяцей дагледзець няма
каму. Пайшоў ён за жонкай. Прывязаў ка-
мень за канец вяроўкі, каб да дна дайшла,

і пачаў спускаць. Упусціць вярхоўку і трошкі назад пацягне: спрабуе—ці не цягнецца жонка. Адзін раз паспрабаваў—цяжка ўжо. „Ну, значыцца, жонка ўселася! Давай цягнуць!“ Падцягнуў амаль пад верх, бачыць—не жонка, а нячысцік! Спужаўся ляснік і стаў яго назад спускаць, а той як зачне прасіцца ў яго:

—Змілуйся, выцягни мяне адгэтуль, я заплачу табе, колькі скажаш...

—Ды я-ж не цябе хацеў выцягнуць... На ліха ты мне здаўся...

—Вось пабачыш, што не на ліха... толькі выцягни хутчэй, а я ўжо ў даўгу перад табой не застануся.

Тады пытаецца ляснік у нячысціка:

— А чаго табе адтуль уцякаць прыспічыла?

— А даражэнькі ты мой! Тры дні таму назад папала сюды да нас нейкая кабета, ды як пачала нас мучыць: таго штурхне, таго піхне, таго пашле хату месці, таго па ваду папрэ, таму загадае печ паліць. А ўсё крычыць, а ўсё бурчыць, як піла піліць, поедам есць. Усіх чарцей паразганяла, а ў мяне раматус—у балоце ногі застудзіў, уцячы не магу. Зусім мяне заштурхала. Змілуйся, ратуй мяне ад яе.

— Дык гэта-ж мая жонка. Я яе знарок туды спусціў.

6

— А няхай яна там і застанеца. Добра там для яе на дзесяць год хопіць.

Паслухаў ляснік нячысціка, выцягнуў яго наверх.

— Ну, дык багацце-ж наша ўсё там у мяне засталася, а я туды не палезу, баюся. Ці не ведаеш ты блізка тут багатага чалавека?

— Ды ў нас апроч папа надта багатых і няма.

— Добра,—кажа нячысцік,—пойдзем да папа. Я залезу да яго ў комін, пачну выць, скігатаць і ніхто і нічым мяне адтуль не выганіць. А ты прыдзі, падрадзься за вялікія грошы і як толькі ты скажаш: „Я прышоў—ты пайшоў“, я і выйду.

Так і зрабілі. Залез нячысцік да папа ў комін: вые і дзень і ноч, скігоча. Пачалі парафіяне чурацца папа. Што поп ні рабіў: і вадой свянцонай пырскаў, і закліяцці чытаў, а нячысцік яшчэ горш стараецца. Вось тады і прышоў ляснік: „Так і так, магу нячысціка выгнаць“.— „А што ты возьмеш за гэта?“— „Ды рублёў пяцьсот дайце, ды каня, ды карову, дзве бочкі жыта, бочку пшаніцы, паўтара пуда сала і дваццаць каўбас“.

— На ўсё згодзен,—кажа поп,—толькі грошай у мяне столькі не будзе. Хопіць з цябе і дзве сотні з паловаю.

— Ну што-ж з табой, бацюшка, зробіш. Хай будзе па-твойму.

Выслаў ляснік з паповай хаты ўсіх, хто там быў, і кажа: „Я прышоў—ты пайшоў“. Выскачыў нячысцік з коміна і пытаецца: „Ну што, хопіць з цябе?“— „Ды якое там хопіць? Поп даў толькі дзвесце пяцьдзесят рублёў“.— „Ну, дык я адсюль выйду, а пайду ў царкву, паскідаю, пабэрсаю ўсё. Яны зноў цябе паклічуць, бяры тады тысячу рублёў“.

Так і зрабілі. Не паспеў ляснік завезці дабро дахаты, прыязджае поп услед: „Нячысцік у царкве арудзе. Усё паскідаў, запаганіў храм божы. Ці не выгнаў-бы ты яго і адтуль?“— „Чаму не? Калі дасце тысячу рублёў, то і выганю“.— „Можа за пяцьсот згодзішся?“— „Не, бацюшка. Ён на мяне злы, што я яго ад вас выгнаў, а цяпер яшчэ з царквы буду гнаць... Можа выскачыць і задушыць. А мне жыццё даражэй грошай. Гэта я толькі дзеля вас за тысячу згаджаюся“.

Нічога не зробіш, згадзіўся поп на тысячу рублёў. Пайшоў ляснік у царкву. Паставіў усё на месца і кажа: „Я прышоў—ты пайшоў“. Выскачыў нячысцік і пытаецца:

— Ну а цяпер? Здаволены?

— Цяпер, як быццам, нічога.

— Ну і добра,—кажа нячысцік.—Толькі

куды-б цябе больш ні клікалі выганяць мяне, колькі-б грошай ні давалі, не ідзі, бо выскачу і задушу.

І знік. Ляснік забраў тысячу рублёў і пайшоў сабе дахаты. А нячысцік тым часам улез да цара ў комін і давай выць на ўсе галасы. Сазваў цар папоў, мудрацоў, ведзьмароў з усёй дзяржавы. Але што яны ні рабілі, а выгнаць нячысціка не маглі. На ліха і той поп, у якога раней нячысцік у коміне выў, быў там. Пайшоў ён да цара: „Так і так, ваша царская вялікасць. Я ведаю чалавека, які нячысціка выгнаць можа“. Цар выслухаў яго і зараз-жа паслаў па лесніка, папрасіць яго, каб ён зрабіў ласку і паслухаў яго. Абяцаў яму бочку золата, калі выганіць нячыстую сілу. Думаў, думаў ляснік—ці ісці яму да цара ці не, але нарэшце надумаўся і пайшоў.

— Толькі,—кажа,—ваша вялікасць, пастаў як мага больш народу каля палаца і загадай ім—няхай лемантуюць: хто крычыць, хто вішчыць, хто плача, хто сварыцца. Тады я можа нячысціка і выганю.

Паставіў цар каля палаца ўсё сваё войска, усю сталіцу сагнаў і загадаў лемантаваць. І сам, нават, стаіць, лемантуе. А ляснік пайшоў у пакоі і кажа: „Я прышоў—ты пайшоў!“

Нячысцік мусіў выскачыць з коміна і пы-

таецца: „Чаму ты прышоў сюды? Ці-ж ты забыўся, што я абяцаў цябе задушыць, калі ты асмелішся яшчэ раз ісці гнаць мяне?“

— А, братачка, — кажа ляснік, — я і не думаў ісці гнаць цябе. Я прыбег толькі папярэдзіць: жонка мая выкарабкалася з ямы...

— Ну?! — спужаўся нячысцік і, не распытваючыся болей нічога, драпануў так, што толькі капыткі заблішчэлі.

Цар з радасці ўзнагародзіў мужыка: рубля срэбранага з сваёй галавой даў. Пайшоў ляснік дахаты праз той самы лес, дзе жонку пакінуў. Выцягнуў яе з ямы. І відаць надакучыла ёй сядзець там адной: больш ніколі яна з мужыком не сварылася.

Чаму сабака катой не любіць, а кот на мышэй палюе.

Кажуць, што даўней, калі яшчэ сабака з катом сябравалі, сабака меў шляхоцкія паперы. Па гэтых паперах яго, як двараніна, ніхто не меў права ні ўдарыць, ні з хаты выгнаць, ні аблаяць нават. Вось чаму і бярог сабака гэтыя паперы. Толькі дзе-ж яму цягаць іх з сабою—і замачыць і згубіць можна. Бо шляхціч—шляхцічам, а часамі трэба-ж і пад дождж выскачыць і ноччу вакол гаспадаркі пабегаць—усё-ж сабака быў на службе ў чалавека, яго дабро сцярог.

Рашыў сабака папрасіць ката, каб той схаваў і прыбярог яго шляхоцкія паперы. Бо таму работы, вядома, менш. Ён часцей за ўсё

на печы сядзіць, вачамі ў жмуркі гуляе. Вось няхай схаве паперы дзе-небудзь на печы—там і чыста і суха—і няхай адным вокам назірае, каб гаспадар паперы тыя не ўзяў, бо тады сабака будзе зусім у яго руках—і біць будзе, і лаяць будзе, і нідзе на яго ўправы не знойдзеш. А кату што? Ён рад услужыць свайму прыяцелю. Узяў ён паперы, занёс на палаці, паклаў так, каб беражок відаць быў, калі кот вока аджмура, сеў сабе зноў на печ і дрэмле. А сабака пабег аж на поле.

Толькі не век-жа кату на печы сядзець. Захацелася яму па дварэ пахадзіць, на плоце пад сонейкам пагрэцца, з птушкамі падражніцца. Але як кінуць паперы прыяцеля без нагляду? Пабачыў кот, што мыш з падпечча нос высунула,—а тады каты з мышамі дружылі,—вось і папрасіў ён мыш, каб тая сабачыя шляхоцкія паперы пад печчу схавала. А мышы што? Яна рада ўслужыць кату: занесла паперы ў норку, а сама пайшла па сваіх справах, бо пад печ ужо-ж ніхто не палезе. І кот пайшоў на двор. Па дварэ пахадзіў, у садок схадзіў, на сонцы пагрэўся, з вераб'ямі падражніўся, ды і забыўся на сабачыя паперы. Вядома, каму гэта чужое надта карціць? Забылася на іх і мыш. Так і ляжалі яны там і тыдзень і другі, пакуль мышаняты, дурэючы, не рас-

шкуматалі іх на дробныя шматкі і не расцягнулі па ўсяму падполлю.

Толькі неяк спатрэбіліся сабаку тыя паперы. Прыбег ён да ката: „Дай, братка, мне шляхоцкія дакументы!“ Кот кажа: „Зараз! Я іх мышы на перахоў аддаў“, і скок пад печ. Знайшоў мыш і кажа: „Дай, кумка, мне тыя паперы, якія я табе схаваць даў, у мяне іх сабака патрабуе, гэта яго дакументы“. Палезла мыш у норку, а там нават і шматкоў няма. Пачала пытацца ў дзяцей, а тыя кажуць, што яны, не ведаючы, што гэта за паперы, іх парвалі і расцягнулі. Накрычала на іх мыш, тагосяго за бок угрызнула, але што рабіць? Вылезла з норкі і кажа кату: „Так і так, няма дакументаў“. Раззлаваўся кот: „Што я цяпер сабаку скажу? Навошта ты брала паперы, калі не думала іх зберагчы?!“ І так раззлаваўся, што схапіў мыш за карак зубамі і панёс да сабакі. І не заўважыў, як задушыў мыш зубамі. Вынес з падпечча і кажа: „Прабач, браток, але вось гэта нядбайніца зьбіла твае паперы. Пагрызлі іх яе мышаняты“.

Узлаваўся сабака: „Ты,—кажа,—маё шляхоцтва загубіў! Што мне з таго, што ты мыш

THE END OF THE WORLD

'задушыў? Мяне-ж цяпер, хто захоча, і аблае, і паб'е, і з хаты выганіць. Было не браць мае паперы, калі не думаў іх усцерагчы. Я цябе самога задушу",—і кінуўся на ката. Кот так-сяк адбіўся ды на печ. З таго часу сабакі не могуць спакойна бачыць ката, а кот на мышах злосць спаганяе. Не любяць мышэй і сабакі, калі нават на полі пабачыць дзе мышыную норку, у калена яму выкапае, а да мышы дабярэцца. А кот як пабачыць сабаку, дык хутчэй наўцёкі—на плот ці на дрэва і адтуль ужо цікуе, калі сабака далёка адыйдзецца, каб самому дахаты без перашкоды дабрацца.

А ўсё праз шляхоцкія паперы сабакі.

Тры браты.

У адным сяле жыў дзед з бабай. Яны мелі тры сыны, але жылі бедна. І як паміраў бацька, ён ім раздзяліў усё сваё дабро: большаму даў жорны, сярэдняму—трубу, а меншаму—лыкі. Толькі ў яго і было таго багацця.

— Нічога, дзеткі,—спацяшаў іх бацька,—калі да гэтага ў вас яшчэ смякалка будзе, то неяк пражывеце на свеце.

А дзе-ж тая смякалка больш патрэбна, як не ў таргу? Вось і павёз большы брат жорны прадаваць. Жорны цяжкія, а цялежка ручная, апазніўся большы брат, не даехаў да горада і заначаваў у лесе, у нейкай хатцы каля дарогі. Страшна яму стала вечарам аднаму

быць у хатцы, усцягнуў ён жорны на комін, а сам сеў на вільчык. Аж апоўначы прыходзяць у хатку разбойнікі і давай лічыць грошы. А ён праз комін добра чуе, што ў хаце гаворыцца. Вось і чуе ён, што адзін разбойнік кажа другому:

— Трэба кідаць нам разбой. Грошай у нас столькі, што можна багачамі да смерці пражыць. А то заб'е нас калі-небудзь каменнем неба за нашы грахі.

— Добра-ж!—думае большы брат. Кінуў праз комін спачатку адзін жоран, а пасля другі. Як загрукацелі каменні, а за імі цэгла з коміна, як пляснуцца ў хату. Спужаліся разбойнікі, кінулі грошы, а самі праз вокны ды наўцёкі. А большы брат злез, узяў грошы, дайшоў да горада, купіў каня, калёсы і ўсяго, чаго трэба, і прыехаў дамоў. Тады пайшоў сярэдні брат у дарогу. Зайшоў ён таксама ў лес каля бальшака, а там была будка. Занаचाваў ён у гэтай будцы, але вечарам стала яму чагосьці страшна, узлез ён на дах будкі. Аж ноччу прыходзіць мядзведзь і зайшоў у будку. Сярэдні брат скочыў, прычыніў дзверы і падпёр іх добрым бервяном. Ходзіць мядзведзь у будцы, раве, а вырвацца не можа. Раніцой пачаў сярэдні брат трубіць у сваю трубу, аж едзе пан на добрай тройцы коней.

— Што ты тут робіш?—пытаецца ён у сярэдняга брата.

— Звера сцерагу!

— Пакажы ты мне яго.

— Добра, толькі дай, пан, я тваіх коней убок адвяду, каб не спудзіліся, а ты адкінь бервяно ад дзвярэй і глядзі.

Ад'ехаў сярэдні брат убок з коньмі, а пан адкінуў бервяно. Ён думаў, што мядзведзь там прывязаны. Як выскачыў мядзведзь ды на пана! Задраў пана і пабег у лес. Прыехаў сярэдні брат дахаты на тройцы коней.

Тады пайшоў у дарогу і меншы брат з сваімі лыкамі. Ішоў, ішоў і зайшоў у балота. Сеў на купіне, абторкаў сябе вакол пруткамі і пачаў кроіць лыкі ды аплятаць імі пруткі. Аж выскачыў чорт з балота і пытаецца ў яго:

— Што ты тут, чалавеча, робіш?

— А я,—адказвае малодшы брат,—царкву надумаўся тут будаваць.

Спужаўся чорт, нырнуў у балота да свайго старшага і дакладае яму: „Чалавек на нашым балоце царкву будуе“. Старшы пасылае яго назад да чалавека: „Ідзі, скажы, што хочаш вазьмі з нас, толькі не будуй тут царквы, жывем мы тут даўно, прывыклі і перабірацца

нам няма куды“. Той пайшоў і перадаў гэта чалавеку.

— Добра,—кажа меншы брат,—толькі насыпце мне золатам тую яму, якую я бачыў вось на той выспе.

Насыпалі яму чэрці поўную яму золата, а пасля шкода стала старшаму столькі золата аддаваць, паслаў ён да яго чорта Крэпкага. Прыходзіць той і кажа: „Давай дужацца. Хто каго перасіліць, таму і застанецца золата“.

А меншы брат усміхаецца: „Дзе табе са мной дужацца? Вунь там пад елкай ляжыць мой стары дзед, ты з ім паспрабуй спярша і калі яго збарокаеш, тады ўжо прыходзь да мяне, маладога“. А пад елкай ляжаў мядзведзь. Падышоў да яго чорт і кажа: „Дзед, дзед, давай з табой барокацца“. Схапіў яго мядзведзь у ашлапкі, як пачаў ціснуць, мяць ды ламаць, ледзь той ад яго выкруціўся. Пайшоў чорт Крэпкі да старшага і кажа: „Нічога з ім на сілу не зробіш, ледзь мне косці ўсе не патрушчыў“.

Паслаў тады старшы чорта Шыбкага: „Ідзі, можа ты яму рады дасі“. Пайшоў Шыбка да чалавека і кажа. „Давай з табой навывперадкі бегчы, хто каго абгоніць, таго і будзе золата“.

А меншы брат усміхаецца: „Дзе табе са мной у абгонкі гуляць? Вунь там пад кустом

Валентин Иванов 1946.

мой самы меншы сын ляжыць. Паспрабуй яго перагнаць, а пасля ўжо прыходзь да мяне“.

А там ляжаў заяц. Падыходзіць да яго Шыбкі і кажа: „Давай з табой навыверадкі, хто каго абгоніць“. Спужаўся заяц, ускочыў ды пабег. А Шыбкі за ім. „Пачакай,—крычыць,—параўнуемся!“ А таго ўжо і след прастыў. Гнаўся ён, гнаўся, ледзь ног па пнях ды карчэўю не паламаў, ды так ні з чым і вярнуўся да старшага. „Не,—кажа,—з ім у нас ніхто не збяжыцца“.

Паслаў тады старшы чорта Свістун да чалавека: „Ідзі, можа ты яго перасіліш“.

Пайшоў той і згаварваецца: хто каго перасвішча, таго і грошы будуць.

— Добра. Ну свішчы!

Засвістаў чорт ды так, што аж лес затросся і з асін лісці пападалі.

— Нядрэнна свішчаш,—кажа меншы брат,—а ўсё-ж не мацней за мяне. Раю табе завязаць хусткай вочы, бо як свісну я, дык яны ў цябе з ілба выскачаць.

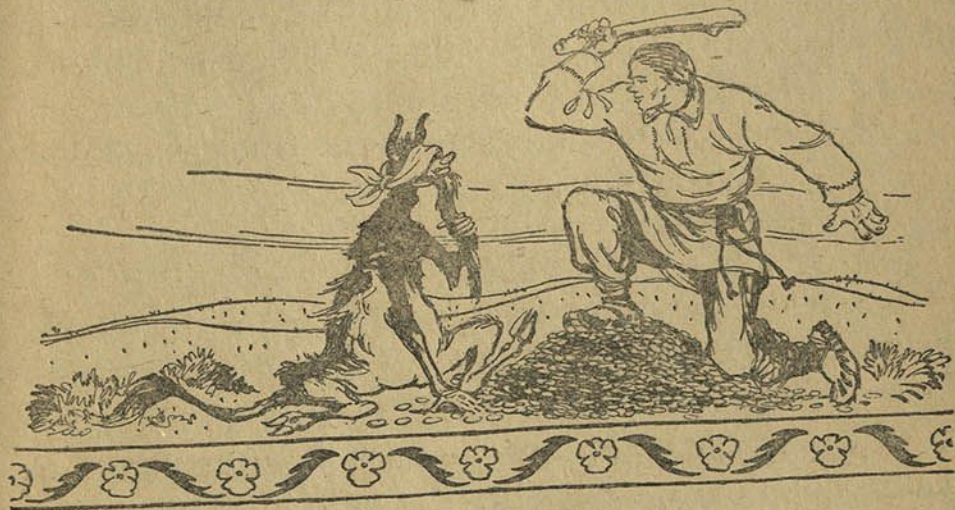
Завязаў Свістун вочы хусткай, а той яго як свісне даўбешкай, аж чорт з капытоў да-

лоў. Падняў яго чалавек за каўнер ды і кажа:
„Пачакай, гэта я першы раз няўдала свіснуў,
у другі раз мацней выйдзе“.

Узмаліўся чорт: „А, братачка, хопіць!
У мяне і так ледзь вочы не выскачылі! Бяры
сабе грошы!“

Узяў чалавек грошы і пайшоў да братоў.
І сталі яны ўтрох жыць ды пажываць, добра
нажываць. І я ў іх быў, купіў аўса. На гэтым
і казка ўся.

Купец і яго Бяда.

Жылі два багатыя купцы, у аднаго сын быў, у другога дачка. Узялі бацькі і пажанілі іх. Збудавалі ім дом і аддзялілі іх. Пражылі маладыя не больш як поўгода. Выходзіць малады аднойчы на двор ноччу, аж чуе—нехта ў браму грукае.

— Хто там?—пытаецца купец.

— Я,—гаворыць нехта з-за брамы.

— А хто ты?

— Бяда твая.

— А чаго табе трэба?

— Хачу ведаць, чаго ты хочаш: ці добра жыць з маладосці ці пад старасць?

— Тады пачакай, я пайду з жонкай параюся. Жонка сказала, што, відаць, лепш пад старасць, чым з маладосці. Вышаў малады купец

і сказаў так Бядзе. І ў гэтую-ж ноч згарэў іх дом, ледзь самі выскачылі з душамі. Давай бацькі раіцца, што рабіць. Раіліся, раіліся і парашылі выстраіць ім новы дом, даць тавару ўсякага, толькі няхай тавар на вазах будзе, і калі зноў з'явіцца Бяда—няхай купец малады выязджае з двара і едзе гандляваць у развоз. Так і зрабілі. Толькі зноў аднойчы чуе малады купец, што нехта грукае ў браму.

— Хто там?

— Бяда твая.

— Чаго табе трэба?

— Прышла запытацца, ці не перадумаў ты. Калі хочаш жыць ляпей; з маладосці ці пад старасць?

— Пачакай трохі, пайду з жонкай параджуся.

Жонка зноў сказала, што лепш пад старасць. Вышаў ён і адказаў так Бядзе. А сам, як толькі Бяда знікла, запрог коні і вывез дабро з двара. Толькі гэтым не ўратаваўся. Напалі на яго абоз разбойнікі, аграбілі ўсё да ніткі, ледзь сам ад іх вылузаўся. Прышоў дамоў пешкі, а дома новая бяда—абкралі зладзеі дом пад чыстую. Пайшлі яны зноў да бацькоў, давай раду радзіць, як быць.

— Што-ж—кажуць бацькі,—калі мы яшчэ раз вам дадзім тавару, зноў якая-небудзь бяда нарвецца і бескарысна ўсё прахам пойдзе.

Ідзіце вы ў свет, пашукайце розуму, а тым часам можа Бяда адчэпіцца. Мы-ж, пакуль жывы, будзем на вас збіраць багацце.

Нічога не зробіш, даводзіцца ісці ў свет. Вось жонка і кажа: „Разам нам ісці няма чаго. Ты мужчына, то можаш адзін хоць увесь свет аб'ехаць, а я табе толькі замінаць буду. Прыткнуся я дзе-небудзь у добрых людзей і перажыву неяк, пакуль Бяда адчэпіцца і ты назад вернешся“.

Вынесла яна хусцінку і свой пярсцёнак заручальны. Разрэзала хусцінку на дзве роўныя часткі і пярсцёнак папалам разламала. Паклала ў дзве торбачкі і кажа: „Глядзі-ж, не згубі. Можа пастарэем мы, зменімся і не пазнаем адзін другога. Тады складзем гэтыя палавінкі хустачкі і пярсцёнка—патым і пазнаем адзін другога“.

Так і разышліся яны ў розныя бакі. Жонка хутка ў адным двары за ахмістрыню стала, добрай гаспадыняй аказалася, абжылася. Вялікага багацця не нажыла, але і галоднай і халоднай не была. А мужык пайшоў у свет з ручным таварам. Толькі гандаль яму не ручыў. Прычাপіліся стражнікі ў карчме—хто ён, адкуль, чаму ходзіць без дазволу. Давялося палову тавару аддаць, каб другую выручыць. На чаўне з гэтай паловай цераз рэчку ехаў,

човен за корч зачапіўся, перавярнула яго. Пакуль сам выплыў—рэшткі тавару вадой знясло. Тады ўзяўся ён за работу. Хоць і не лёгка было і не хацелася, а прышлося ў найміты падацца, да чорнай работы прывыкаць. На першай пары і тут не шанцавала: то за дрэнную работу гаспадар выганіць, не заплаціўшы, то сам ад гаспадара ўцячэ, калі шкоду якую з-за няўмельства ці нядбайства ўчыніць, то руку малатком паб'е, цвікі ўганяючы, то нагу тапаром пасячэ, дровы колючы, то касе з непрывычкі „кукіш дасць“, парэжа палец, касу вострачы. Але нічога, прывык да ўсяго, прылаўчыўся. Пачаў і па году і па два ў аднаго гаспадара ў батраках жыць. Толькі Бяда яго ўсё-ж не кідала: што ні зробіць, усё ўтолк не ідзе. Зарабіў ён аднойчы гады за два сто рублёў. Куды іх схаваць, каб злодзеяў не ўкраў? І схаваў ён іх у мякіну на таку. „Хто на мякіну паквапіцца?“ А сам паехаў на поле араць. Прыезджае вечарам дахаты, а гаспадыня яму і кажа:

— Ездзіў тут нейкі гандляр па сялу: вазіў добрыя шапкі. А твая ўжо выцвіла ды і абшарпалася. Купіла я табе ў падарунак новую і вельмі танна купіла, абмяняла на старую мякіну, што ў нас на таку ляжала без патрэбы.

А таго і не ведала, што яна за шапку яго сто рублёў у мякіне аддала.

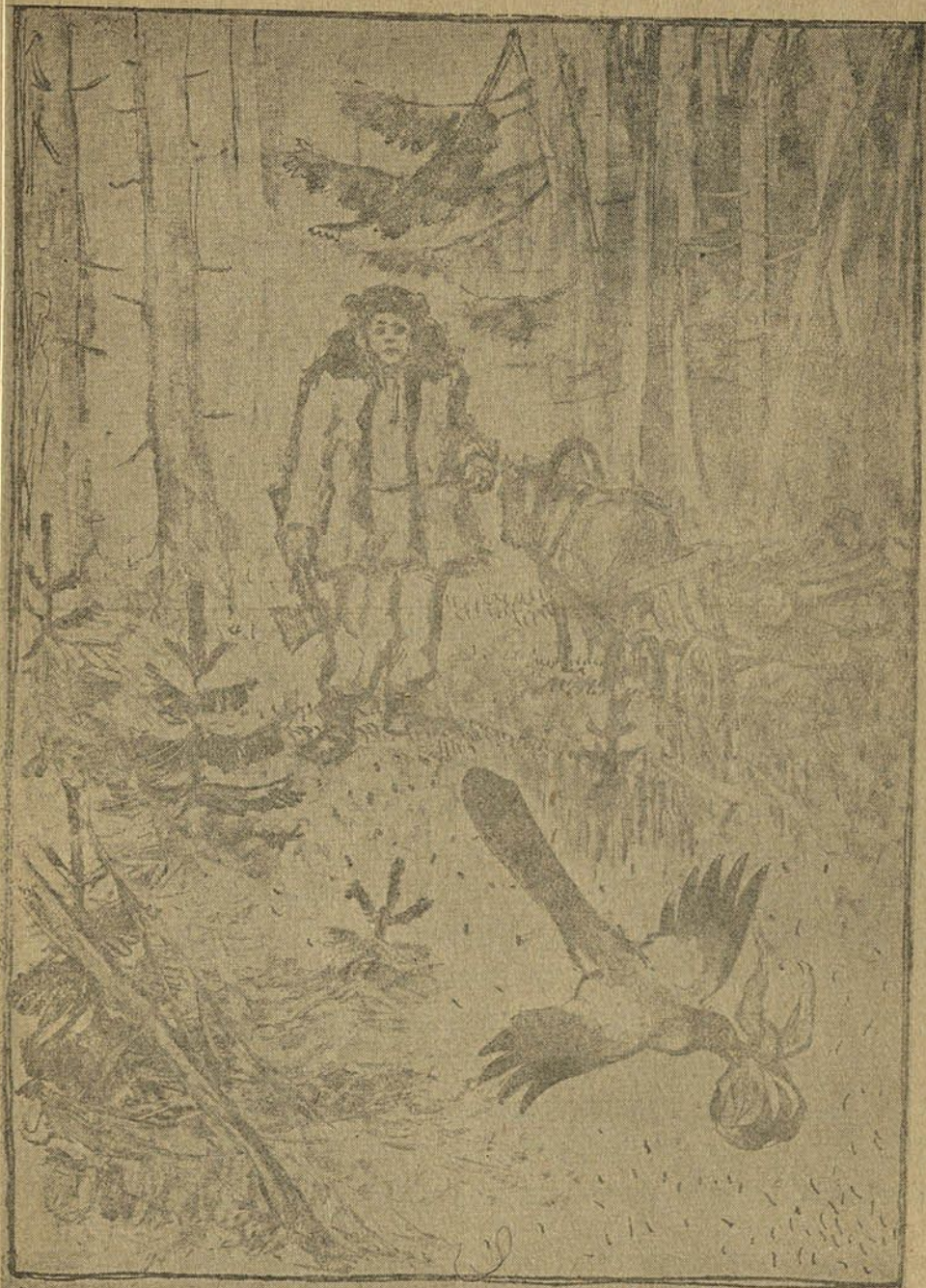

У другі раз, атрымаўшы плату за два гады, размяняў ён яе на паперкі і зашыў у шапку. І так насіў доўга. Толькі аднойчы прыехаў у поўдзень дахаты, замарыўшыся, заснуў пад паветкай на возе, шапка з галавы на дол звалілася, а ў гаспадара былі два шчанюкі маладыя, схапілі яны шапку і парвалі на шматкі, гуляючы, і шапку і грошы-паперкі ў ёй.

Спрабаваў ён грошы-медзякі і срэбра ў дупло старой грушы хаваць: гаспадар, пакуль ён у полі быў, грушу зрэзаў і на цяпле спаліў—грошы распавіліся і ў камок зліпліся. Спрабаваў у зямлю закапаць за вёскай, каля рэчкі, у прыкметнай мясціне. Не паспеў агледзецца, як мужыкі іх у балота разам з зямлёй укінулі—гаць масцілі. Так і прапалі яны: бо не будзеш-жа гаць рыць і рабіць нанова.

Адна ўцеха ў яго была: выне, бывала, торбачку, дастане палову хустачкі і персценя, палюбуецца імі, думае: „Ну, недзе ж жонка мяне чакае, хоць пад старасць, але сустрэнемся і заживём па-людску“. Аж і на гэта ліха прышло. Паехаў ён неяк з гаспадаром у лес дровы сеч, павесіў торбачку на сучок. А дзе чорт браў сароку: круцілася, круцілася каля іх, а потым цоп торбачку ў дзюбу і памінай, як звалі. Раззлаваўся чалавек, кінуў гаспадара ў лесе і пайшоў куды вочы глядзяць. Шмат

162. М. Е. К. 9720 НОС 17 1926

ён яшчэ па свеце хадзіў, паспрабаваў хлеба ўсякага—і шавецкага, і кравецкага, і сталярскага. І грошы за работу не браў—празыў, пад'еў і добра. А калі хто ўжо вельмі настойваў, каб плату ўзяў, браў не шмат і зразу-ж ішоў і купляў на яе пораху, свінцу па кавалку. Стрэльбу набыў—сарок біў, злосць на іх спаганяў. І ў лесе, бывала, дзе сарочча гняздо знойдзе, хоць лясіну паваліць, а гняздо разбурыць. І вось аднойчы, скінуўшы гняздо сарокі, знайшоў сваю торбачку. Абрадаваўся чалавек нямаведама як.

— Ну, мабыць, пара мне бліжэй дадому падавацца.

Узяў ён стрэльбу за плечы, паклаў у торбу ладны кавалак свінцу, што за год накупляў, і пацягнуўся бліжэй да свайго горада, а па дарозе пра жонку прапытваў. Толькі ніхто пра яе нічога не ведаў. Прышоў ён аднойчы да аднаго двара, які над возерам стаяў. Там ахмістрыня выпраўляла парабкоў рыбу лавіць, паспрабаваць новыя брэдні.

— Ды мы-б,—кажуць парабкі,—з дарагой душой, толькі няма грузільнаў.

— У мяне сзнец ёсць,—кажа чалавек,—мог-бы абмяняць на што-небудзь: ён мне плечы ўжо адцягнуў; ды каб пераначаваць пусцілі.

— А на што-ж табе абмяняць? Хіба што на першую вялікую рыбіну, якую зловім.

— А няхай сабе і на рыбіну,—кажа чалавек.—Мне ўсёроўна кідаць яго трэба.

Аддаў ён свінец рыбакам, а сам пайшоў да ахмістрыні. Ідучы разгаварыліся.

— А наш пан хворы, вось-вось памрэ. Трэба будзе памінальны стол рабіць. Ты, кажа, пераначуеш у мяне сёння, бо ў панскі дом ісці няёмка.

А пасля ахмістрыня пытаецца:

— Адкуль ты, чалавеча?

— Ат, панечка, стаўшы ўсё казаць, дык і ноч пройдзе.

— Нічога,—кажа ахмістрыня,—расказвай. Усёроўна сёння спаць не давядзецца: пан памірае. Шкода мне яго, добры чалавек быў. І нікога з радні не мае. Зараз заснуў, калі прачнецца—па мяне прыбягуць. А ты ж чалавек бывалы, шмат па свеце паходзіў, шмат пабачыў, расказвай пакуль што.

І чалавек пачаў расказваць, як ён купцом быў, як ажаніўся, як да яго Бяда прыходзіла.

Тады ахмістрыня пытаецца:

— А дзе-ж твая торбачка?

Здзівіўся чалавек, але кажа: „Вось яна.“—і дастаў торбачку. Ускочыла ахмістрыня, выбегла ў суседні пакой і прынесла сваю такую самую.

Дастала яна з абодвух торбачак палавінкі хусцінкі і персцена, склала іх—якраз прышліся!

Абрадаваліся яны, што знайшлі адзін аднаго. Стала ахмістрыня вячэру ладзіць, аж тут прынеслі рыбакі вялікага шчупака, які першым у сетку ўскочыў. Распатрашыла ахмістрыня шчупака і знайшла ў ім залаты пярсцёнак з вельмі дарагім каменем, які, мабыць, каштаваў некалькі тысяч. Разбагацеў чалавек адразу. А ў гэтую ноч—не прасыпаючыся—і пан памёр, пакінуўшы ўвесь двор ахмістрыні за тое, што яна яго добра даглядала.

Так і зажылі яны ў тым двары над возерам на старасці. Праўда, за багаццем яны вельмі не гналіся, бо самі ўсё рабіць маглі—жыццё да гэтага прывучыла, а грошы так часта намарна ішлі, што на іх вельмі не квапіліся. І з людзьмі добра жылі, бо самі ў бядзе ды ў горы паміж людзьмі пацерліся.

Сам-Кокаць, барада з локаць.

У гаду бывае адна рабінавая ноч. Тады на неба насоўваюцца чорныя хмары, па зямлі ходзяць віхры, стогадовыя дубы хістаюцца, як чароцінкі, а вогненныя маланкі, як бічы, паласуюць неба зверху да нізу і гром грыміць бесперастанку. Воеў у такую ноч у адным двары радзіліся тры хлопчыкі—у пані, у кухаркі і ў пакаёвай жанчыны, якая пакаёвых сабак даглядала. Сталі людзі іх зваць Рабінічамі, нібы браты яны былі адзін аднаму. І так гэта прозвішча да іх прыстала, што яны і сапраўды, як браты, пасябравалі: разам раслі, разам гулялі, разам паляваць дзічыну вучыліся. І сіла ў іх была большая, як у звычайных людзей: паніч мог падужаць двух дарослых мужчын, сын кухаркі трох, а сын пакаёвай жанчыны і на семярых адзін выходзіў.

Зрабілі яны сабе тры булавы. паніч—сярэбраную, кухаркі сын—медную, сын пакаёвай жанчыны—жалезную. З гэтымі булавамі яны і на паляванне ездзілі. Адно было прыкра—сына пакаёвай жанчыны, якая сабак даглядала, пачалі за вочы дражніць „сабачанё“. У вочы то ніхто не асмельваўся, баяліся.

Вось і кажа сын пакаёвай жанчыны сваім сябрам-братам Рабінічам:

— Не хачу я такой абразы цярпець. Давайце паедзем у такі бок, дзе майго прозвішча гэтага людзі не ведаюць, бо інакш—пачну я людзям галовы адрываць, калі даведаюся, хто з іх мяне сабачанём хоць за вочы назаве. А не хочаце вы—я адзін паеду.

Параіліся браты Рабінічы, не хацелася ім дружбы сваёй разбураць, адпрасіліся ў матак сваіх, селі на коней, паехалі.

Ехалі яны, ехалі і прыехалі ў вялікую пушчу. А ў той пушчы наехалі яны на вялікі двор. Стаіць двор на паляне, дубовым плотам агароджан, брама замкнута, у доме вокны, відаць, расчынены, пахам ежы адтуль цягне, аж нос зрывае, а пачалі грукаць—ніхто не адзываецца.

Паспрабаваў паніч плячом на вароты націснуць, вароты ледзь-ледзь крануліся. Націснуў кухарчын сын—вароты крыху больш рассуну-

ліся, але не расчыніліся. Тады ўпёрся плячом сын пакаёвай жанчыны—вароты расчыніліся і браты Рабінічы на двор уз'ехалі. Пагукалі яны з двара, пашукалі ў пакоях—нідзе нікога.

— Ну, раз нікога няма, будзем мы тут жыць, пакуль гаспадар не заявіцца.

І жывуць сабе і дзень, і другі, і тыдзень, і месяц. Толькі стала ў іх харчаванне на зыходзе. Вось сын пакаёвай жанчыны і кажа: „Давай, брат кухарчын сын, паедзем з табой на паляванне, каб харчоў прыдабыць, а паніч няхай дома застанецца, нам абед згатуе. З яго чарга пачнецца“.

Згаварыліся і паехалі. Узяўся паніч абед ладзіць. Толькі насмажыў, напёк, што там было, чуе—грыміць, грукоча нешта за акном, аж лес ломіцца. Зірнуў ён у акно і ўтрупянеў: едзе на тройцы чалавек невялікі—Сам-Кокаць, барада з локаць, а вочы паяблыку. Пад'ехаў да брамы, грукае кіем у вароты.

— Эй, хто там ёсць? Выходзь гаспадара спатыкаць!

Няма чаго рабіць—вышаў паніч, адчыніў вароты, скланіўся.

— Высадзь мяне з каляскі, коні пад паветку пастаў.

Зрабіў паніч, што загадаў яму Кокаць.

— Цяпер перасадзі мяне цераз парог, пасадзі на кут і стаў на стол, што ў печы ёсць.

Паніч паспрабаваў быў упірацца: „Прыедуць браты з палявання галодныя, што я ім дам?“ Але Сам-Кокаць, барада з локаць, а вочы па яблыку як пачаў мясіць яго кіем, як пачаў біць, прышлося панічу падначаліцца і праз парог перасадзіць, і на кут пасадзіць, і абедам частаваць. З’еў Кокаць усё, што было нагатавана, увесь квас выпіў з бочкі, набіў яшчэ раз паніча за тое, што мала нагатаваў, і паехаў сабе зноў у лес.

Не хацеў паніч прызнацца братам, што ён аддаў іх абед нейкаму Кокацю, хуценька памыў лыжкі і талеркі, памыў зліў у саган, у печ усунуў, а сам абвязаўся рушніком, лёг і стогне.

Прыехалі браты, дзічыну прывезлі, прагаладаліся.

— Ну, давай, брат паніч, абедаць.

А той стогне, войкае: „Не змог я наварыць абеду, галава разбалелася, мабыць, учадзеў дужа. Толькі і ёсць, што юшка ў печы за засланкай“.

Паспрабавалі браты памыў, плюнулі. Насмажылі дзічыны, наеліся, паніча накармілі.

Праз некалькі дзён зноў ежа на зыходзе.

— Ну, што-ж, давай, брат паніч, паедзем на паляванне, а кухарчын сын няхай абед нам

згатуе. А можа ты яшчэ ад хваробы сваёй не адышоў?

— Не, не, браток! Я на паляванні паеду, няхай кухарчын сын застаецца, як па чарзе выходзіць.

Як згаварыліся, так і паехалі. Узяўся кухарчын сын абед гатовіць. Напёк, насмажыў, што там было, аж чуе—нешта па лесе грыміць, грукоча. Зірнуў ён у акно, спалохаўся: едзе на тройцы Сам-Кокаць, барада з локаць, а вочы па яблыку. Пад'ехаў, у браму кіем пагрукаў: „Выходзь гаспадара спаткаць!“

Вышаў кухарчын сын.

— Ссадзі мяне з каляскі, цераз парог перасадзі, на кут пасадзі і давай есці ўсё, што нарыхтавана.

Упёрся быў кухарчын сын: „Прыедуць браты з палявання, што я ім дам“. Збіў яго кіем Кокаць на горкі яблык, прымусіў прыслугоўваць, увесь абед з'еў і паехаў сабе ў лес.

Успомніў кухарчын сын, як паніч яго і сына пакаёвай жанчыны абманіў, пастыдаўся праўду сказаць, зрабіў і ён таксама.

„Мы ўдваіх біты, будзе над намі насміхацца трэці брат, няхай і ён такога-ж пачастунку паспрабуе“.

І калі прыехалі браты з палявання, ён таксама зманіў, што ўчадзеў і толькі юшкі

наварыў. Падміргнуў панічу—„маўчы, брат“. Той і кажа:

— Ну што-ж, і са мной так было. Давай, брат, дзічыну смажыць.

Насмажылі дзічыны, наеліся, кухарчынага сына накармілі.

Прышла чарга сыну пакаёвай жанчыны заставацца дома.

— Ну,—кажа ён,—едзьце цяпер вы, а я абед гатовіць буду. У мяне галава крэпкая, я-то не ўчадзею.

І толькі ён абед зварыў, як зноў Кокаць едзе. Паглядзеў сын пак аёвай жанчыны ў акно, здзівіўся. А той пад'ехаў да брамы, у вароты кіем грукае:

— Адчыняй вароты, Сабачанё, выходзь спатыкаць гаспадара!

Раззлаваўся сын пакаёўкі.

— Ты чаго, басурман, лаешся? Невялікі пан, і сам вароты адчыніш.

— Ну дык ссадзі мяне з каляскі і цераз парог перасадзі.

— Невялікі пан, і гэта сам зробіш.

Злез Кокаць з каляскі, пералез цераз парог, на кут сеў.

— Ну, давай, Сабачанё, што ты там на абед гатаваў.

— А я не для цябе гатаваў, не табе і есці.

На абед браты прыедуць, а ты, калі хочаш есці, сам гатуй.

Замахнуўся на яго Кокаць кіем, а ён вырваў кій і трах аб калена — паламаў на дробныя цурачкі. Палез з кулакамі Кокаць, а ён яго за бараду. Збіў, збіў, вынес за браму ў лес, разадраў калоду на палову, падсунуў бараду Кокаця ў шчэлку, і заціснуў яе дрэвам, а сам дамоў пайшоў, лёг на лаве, у гуселькі іграць стаў.

Прыязджаюць двое братаў Рабінічаў з палявання, дзічыны прывезлі і, яшчэ з коней злязаючы, смяюцца.

— Ну як, браце, ці ёсць хоць юшка за засланкай? І ці добра цябе Кокаць з локаць кіем частаваў?

— Гэта вас ён кіем частаваў, у хваробу, у чад уганяў, а я яму такую лазню даў, што ён і коней адрокся. Садзіцеся абедась, я вас не памыямі, як вы мяне, а смажанінай трактаваць буду.

Сорамна стала панічу і сыну кухарчынаму, а сын пакаёвай жанчыны яшчэ насміхаецца, масла ў агонь падлівае:

— Баязліўцы вы, баязліўцы, барады Кокаця спужаліся, а я яго за бараду да калоды прывязаў. Паабедаем, пойдзем са мной, самі пабачыце.

Паабедалі, пайшлі глядзець. Аж у калодзе толькі барада тырчыць: адарваўся Кокаць, барату кінуў, а сам знік. Пайшлі яны яго следам і прышлі да вялікай круглай дзіркі ў зямлі.

— Мабыць сюды, у сваё царства Кокаць нырнуў. Давайце палезем і дастанем яго, а то ён нам яшчэ бяды нарабіць можа. Хто першы палезе?

Замуліўся паніч і кухарчын сын:

— Лезь ты,—кажуць.—Лепш мы к табе, калі трэба будзе, палезем на выручку.

— Добра. А я нават і булавы сваёй браць не буду.

Вось парэзалі яны на палосы шкуры звяроў, якіх раней напалявалі, прывязалі к канцу кош, пасадзілі сына пакаёвай жанчыны.

— Калі я таргану вяроўку, вы кош назад падымайце,—кажа сын пакаёўкі.

— Добра, паднімем.

І апусцілі браты Рабінічы сына пакаёўкі ў падзямельнае царства, а самі наверху сядзяць, чакаюць, калі ён за вяроўку торгоць будзе.

А ён ідзе сабе па падзямельным царстве і прышоў да меднага палаца. Спатыкае яго дзяўчына прыгожая.

— Здароў,—кажа,—Сабачанё! Чаго к нам прышоў?

Раззлаваўся сын пакаёвай жанчыны.

— І тут маё прозвішча ведаюць! Я галаву адкручу таму, хто так мяне абражаць будзе.

— Не злуй,—кажа дзяўчына—на мяне. Я сама паднявольная. Была калісь я дачкой караля царства Медзянога. Сам-Кокаць, барада з локаць, а вочы па яблыку мяне ўкраў, сюды прынёс. Быў ён тут, пра цябе расказваў. А як цябе зваць лепей, я не ведаю.

Адпусціўся сын пакаёўкі, пытаецца:

— А дзе ён сам?

— Далей паехаў. Там жыве дачка караля з царства Срэбранага.

— Ну, дык ты чакай, пакуль знайду я яго і заб'ю, а пасля прыду і цябе выручу.

І пайшоў далей. Прыходзіць ён да палаца срэбранага. Спатыкае яго дзяўчына яшчэ больш прыгожая.

— Здароў,—кажа,—Сабачанё. Чаго да нас прышоў?

Зноў раззлаваўся сын пакаёўкі.

— І тут маё прозвішча ведаюць! А ці ведаеш ты, што я галаву адарваць магу за абразу такую?

— Не злуй,—кажа дзяўчына,—на мяне. Я сама паднявольная. Мяне Кокаць украў у бацькі—караля з Срэбранага царства. Быў ён тут, пра

цябе расказваў. А як зваць цябе лепей, не ведаю.

Адпусціўся зноў сын пакаёвай жанчыны, пытаецца:

— А дзе ён сам зараз?

— Паехаў да каралевы з Залатога царства, яго малодшай нявольніцы.

— Ну, дык чакай мяне тут, — кажа, — пайду, заб'ю яго, вярнуся і цябе выручу.

І пайшоў далей. Прыходзіць ён у залаты палац. Вышла да яго дзяўчына самая прыгожая, пакланілася.

— Добры дзень, — кажа, — старшы з братоў Рабінічаў. Чаго ты да нас прышоў?

Спадабалася яму слова яе прыветлівае.

— Прышоў я, — кажа ён, — каб цябе з няволі выручыць.

Пакруціла галавой царэўна-нявольніца, маркотна ўсміхнулася.

— Не выручыш, — кажа, — мяне, добры маладзец, толькі сам марна загінеш ты. Лепш ідзі хутчэй назад, сам сябе ратуй. Вернецца Кокаць, ён цябе заб'е.

— А дзе ён зараз? — пытаецца сын пакаёўкі.

— У кузні за палацам, куды булаву залатую, каб з табой біцца.

— Ну, дык чакай мяне, пайду заб'ю Кокаця і прыду цябе выручу.

— Дзякуй табе, старшы з Рабінічаў, за слова добрае, прымі-ж ты і ад мяне параду добрую. У кузні ў яго стаяць дзве кадкі з вадой. У адной вада моцная, у другой вада бясільная. Панясе ён булаву на двор, а ты перастаў кадкі. Прыдзе ён мыцца пасля, памыецца ў бясільнай вадзе—у яго сілы ўбавіцца, а ты памыйся ў моцнай вадзе—у цябе сілы прыбавіцца.

Падзякаваў ёй сын пакаёўкі і пайшоў за палац, дзе Кокаць молатам грукаў.

— А-а!—кажа Кокаць, барада з локаць, вочы па яблыку.—Я толькі ісці шукаць цябе збіраўся, але ты сам да мяне прышоў, Сабачанё. Вось дакую булаву, будзем біцца з табой.

— А я для таго і сам сюды прышоў. Толькі ў добрых людзей так не заведзена, каб булавой біцца супроць бяззбройнага. Або дай я сабе булаву выкую, або і ты сваю кінь.

— Няхай будзе па-твойму, і я булаву кіню. І панёс булаву на двор. А сын пакаёвай жанчыны хуценька ўзяў, як навучыла яго царэўна-нявольніца, кадкі з вадой перасунуў, памяняў месцамі.

Вось прыходзіць Кокаць назад і кажа:

— Пачакай, дай я пасля працы памыюся. Ды і табе з дарогі памыцца-б не пашкодзіла. Лезь у тую кадку, а я ў гэтай памыюся.

Вымыліся яны. Чуе сын пакаеўкі, што ў яго сіла па жылачках пералівацца стала.

— Ну давай, Сабачанё, біцца на кулакі, не забіў я цябе ў пушчы тады, зараз аходаю.

— Трымайся, Сам-Кокаць, барада з локаць, а вочы па яблыку. У пушчы я табе бараду адарваў, а зараз і галаву адарву.

Пачалі яны біцца. Чуе Кокаць, што перамагае яго сын пакаеўкі. Стаў прасіцца.

— Цары б'юцца і то на нейкі час мір робяць. Дай і мы зробім перадышку, асвяжымся вадой, пот змыем.

— Давай сабе і так зробім.

Памыліся яны яшчэ раз. У Кокаця сілы яшчэ больш убавілася. Схапіў яго сын пакаеўкі, адарваў ад зямлі ды як грокне вобземлю, дык Кокаць аж па шыю ў зямлю ўехаў. Адарваў яму галаву Рабініч, у горан кінуў. А сам пайшоў да каралеўны з Залатога царства.

— Забіў я,—кажа,—Кокаця. Калі хочаш, пойдзем са мной.

— Яшчэ і як хачу. Але чаму ты так пытаешся?

— Ды можа табе залатога палаца шкада?

— А я яго,—кажа,—з сабой забяру.

І пачала яна скачваць палац у руках. Скачала яго ў залатое яечка і пайшлі разам.

Дайшлі да каралеўны са Срэбранага царства, скачала яна свой палац у срэбранае яечка і пайшла з імі. Скачала свой палац і каралеўна з Медзянога царства і пайшла з імі. Дайшлі яны да таго месца, адкуль сын пакаёвай жанчыны з зямлі спусціўся. Пасадзіў ён спачатку каралеўну з Медзянога царства, таргануў за вяроўку—і браты Рабінічы паднялі яе. У другі раз паднялі Срэбраную каралеўну. Паклаў з ёй у кош сын пакаёўкі залатую булаву Кокаця: „А нас з табой яны, можа, разам выцягнуць“.—Не хацелася яму разлучацца з дзяўчынай, так падабалася яна яму. А браты Рабінічы на версе ўдачы сына пакаёўкі пазайздросцілі ды і крыўдна ім стала, што ён, вылезшы, будзе над імі насміхацца, кепікі кпіць. А тут яшчэ Медзяная і Срэбраная каралеўны па слову прыкінулі: яны ідучы заўважылі, што сын пакаёвай жанчыны на Залатую каралеўну мілым вокам паглядае. Яе шчасцю яны пазайздросцілі, і кінулі два Рабінічы трэцяга пад зямлёй.

А каб ён падумаў, што проста няшчасце здарылася, адрэзалі яны вяроўку пасярод і ўкінулі з кошам у тую яму: нібыта абарвалася яна і яны тут ні пры чым.

Калі кош зваліўся, засумаваў сын пакаёўкі.

— Што мы з табой, Залатая каралеўна, рабіць будзем?

— Пойдзем шукаць, можа дзе іншае выйсце ёсць.

Падышлі яны да падземнага возера. Над тым возерам дзірка ёсць—неба ў ёй свіціцца, толькі высока-высока. І якраз пасярэдзіне возера—выспачка, на ёй дуб рос, а на дубе арол гняздо звіў. Пераехалі яны на гэтую выспачку, аж пачаў праз дзірку град сыпацца і якраз на арлінае гняздо. Крычаць арляняты, бо град іх б'е. Злазіў сын пакаёўкі, пабраў арлянят, засунуў іх за пазуху, спусціўся ўніз. Схаваліся яны з арлянятамі пад дубам, ды і заснулі ўсе чацвёра. Праснуліся яны ад нейкага шуму, нібы мяцель над імі загула. А гэта арол з арліхай дзецям ежу з зямлі неслі. Як пабачылі яны, што ў гняздзе арлянят няма, крык узнялі. Тады вышаў з-пад дуба сын пакаёўкі і падняў рукі з арлянятамі. Абрадаваліся арлы, спусціліся на выспу, пакармілі дзяцей.

— Чым-жа мы вам можам аддзякаваць?

— Ці не вынеслі-б вы нас з каралеўнай на зямлю?

Параіліся паміж сабой арол з арліхай і кажуць: „Цяжкая гэта справа, але паспрабуем. Вазьміце вы з сабой па 7 птушак бітых і па

вядзерцу вады з возера. Як толькі ў нас будзе нестываць сілы ляцець уверх і мы павернем да вас галовы направа—кідайце ў нашы дзюбы па птушцы, а як налева павернем—па гарцу вады ўлівайце. Можа, як-небудзь і вылецім. А нехопіць сілы—не наракайце на нас, звалімся мы ў бездань разам з вамі“.

Набіў сын пакаёвай жанчыны 14 птушак, набралі два вядзерцы вады, селі на арла з арліхай і тыя пачалі кругамі ўзлятаць праз тую дзірку над возерам. Сем раз нехапала сілы ў арлоў і сем раз іх паілі і падкармлівалі каралеўна і сын пакаёўкі. Але вось вышла і яда і вада, а да зямлі яшчэ далёка. Ужо два-разы паварачвалі арлы галовы направа і налева, а ў людзей даць ім не было чаго. І пачала адставаць арліца з каралеўнай. Тады схапіў сын пакаёўкі нож, адрэзаў кавалак мяса з сваёй нагі і кінуў у расчыненую дзюбу арліцы. Узвілася арліца вышэй арла. Арол адставаць пачаў. Адрэзаў сын пакаёўкі яшчэ кавалак мяса з другой нагі, падкарміў арла і напіў яго крывёй сваёй. Вынеслі іх арлы з дзіркі на белы свет.

— Чым ты ў апошні раз падкарміў мяне, — пытаецца арол, — што ў мяне сілы столькі прыбыло?

Паказаў яму сын пакаёўкі на свае ногі, а ён на іх стаць не можа. Паляцеў арол угору,

убачыў крумкача, разумную птушку, і загадаў яму прынесці вадзіцы з гаючай крыніцы. Апырскаў ногі сына пакаёўкі той вадзіцай. Нарасло мяса на нагах, яшчэ мацней ногі сталі.

Падзякавалі сын пакаёўкі і каралеўна добрых птушак і пайшлі шукаць астатніх Рабінічаў. А тыя зайшлі на стык трох каралеўстваў—Медзянога, Срэбранага і Залатога, пабудавалі палац сабе срэбраны і вяселле гуляюць. Перапрануўся пакаёўчын сын і каралеўна селянінам і сялянкаю і пайшлі на вяселле. Бачаць, сядзяць абодва Рабінічы і абедзве каралеўны за сталом, а поруч з імі сядзяць бацькі каралеўнаў з каралевамі. У гасцях у іх і бацькі каралеўны з Залатога царства. Толькі хмурныя яны, невясёлыя. Каб развеселіць іх, загадаў паніч па лузе булавы кідаць. Кідалі асілкі тамашнія, захацелася пакідаць і самім Рабінічам. Загадалі яны прынесці булавы свае. І ўзяўся паніч кідаць сваю срэбраную і залатую Кокаця, а кухаркін сын сваю медную і жалезную сына пакаёўчынага. Як кінуў сваю—яна ў цэль лягла. Як кінуў залатую—пад носам у зямлю лягла. Як кінуў кухарчын сын сваю—яна ў цэль лягла, як кінуў жалезную—і двух крокаў не праляцела.

Падышоў тады сын пакаёўкі і кажа:

— Эх, каб гэтым булавам ды гаспадар іх!

Накінуліся Рабінічы на селяніна.

— А што мы, не гаспадары ім? Кінь сам, калі ты такі хітры!

Узяў сын пакаёўкі абедзве булавы ў адну руку і пусціў іх у цэль. Яны цэль наскрозь прабілі.

Тут Рабінічы спазналі яго, у граху сваім павініліся, сталі прасіць літасці.

Паківаў галавой сын пакаёўкі з дакорам: „Эх, вы! а яшчэ браты, Рабінічы! Трэба было-б вам галовы паскручваць, ды вунь мая нявеста з сваімі бацькамі цалуецца. Так і быць, дарую і я вам на радасці. Толькі, каб больш не ламалі ні дружбы, ні таварыства!“

І загулялі яны тры вяселлі разам. Пабудавалі тры палацы поруч і цяпер живуць. А на вяселлі тым і я быў, піва, мёд піў, па вусах віно цякло і ў роце было.

Дар Змея.

Жыў у вёсцы адзін чалавек. І работнік быў не блaгi і чалавек добры, але ў жыццi яму неяк не шанцавала: то град нiву пакрышыць, то воўк каня паранiць, то паводка копы сена ў рэчку знясе. А ён усё-ж рук не апускаў, працаваў, як мурашка, і тое-сёе меў. Пайшоў ён аднойчы ў лес, якраз пасля буры: вiхор уначы па лесе прайшоў, сухастою шмат наламаў: „Дай,—думае ён,—нарыхтую дроў на зiму,—і чужой працай не скарыстаюся і мне ўсё-ж лягчэй будзе паламаны бурай сухастой сабраць, чым дрэвы з пня валiць“. Толькi ён узяўся за працу, аж чуе—недзе нехта нема,

ледзь чутна на дапамогу кліча: „Дапамажыце!
Ратуйце!“ Азірнуўся ён. Не, нідзе нікога няма.
Але пасля зноў тое самае. Пайшоў ён на голас
і бачыць—павалілася сухадрэвіна і прыціснула
да зямлі Змея і ніяк той Змей з-пад калоды
не вылузаецца. Пабачыў Змей чалавека
і кажа:

— Дапамажы мне, добры чалавек, я табе
аддзякую.

Не доўга думаючы, чалавек узяў падваліну,
падважыў тую калоду і вызваліў Змея. І тут
толькі заўважыў, што на галаве Змея каронка
маленькая залатая блішчыць.

— Ну, дзякуй табе,— кажа Змей,—што
вызваліў ты цара змяінага. Чым-жа цябе аддзя-
каваць?

— Ды нічога мне не трэба,—кажа чала-
век,—праца-ж тут была невялікая, а жывому
ў бядзе дапамагчы трэба.

— Добра,—кажа змяіны цар,—калі не хочаш
ты багацця звычайнага, дам табе лепшае: будзеш
ты з гэтага часу разумець, што кажуць звяры
і птушкі, пра што шэпча трава ў лузе, кветкі
на палях. Толькі з адной умовай—нікому не
кажы ні пра тое, што спатыкаў мяне, ні пра
тое, што ты ведаеш мову звяроў і раслін,
бо калі скажаш хоць каму—тут-жа памрэш.

Малевич В. И. 1946

Сказаў—і папоўз у гушчар, а чалавек пайшоў дахаты, раздумваючы над дзіўным здарэннем. І раптам чуе ён—два крумкачы, на дрэве седзячы, гавораць паміж сабой:

— Дарэмна людзі лічаць сябе разумнымі, ім з зямлі нічога не відна. Вось ідзе сабе чалавек і не ведае, што праз якіх пяцьсот крокаў ад яго ўчарашняя бура дуб вывернула, а між карэннямі ў яго сундук з грашыма.

Пачуў гэта чалавек, усміхнуўся ў вусы, павярнуў да дуба, забраў сундучок з золатам і пайшоў дамоў.

— Вось,—думае,—і заплаціў ужо цар змяіны. Дзякуй яму.

Пабудаваў ён сабе новую хату, пуні, хлявы, купіў кароў пару, каня, вала,—гаспадаркай добрай абжыўся і ўсё яму ручыць стала. І не дзіва—чуў ён часцяком ад звяроў і птушак тое, што ад людзей пачуць-бы не мог. Ідзе ён аднойчы праз нізкую пожню, каб паглядзець, ці не можна на ўзбалоцці ляда ўзадраць, аж бачыць сям'ю лугавых мышэй: уюць яны гняздо на чароцінах. Старая мыш і кажа маладым: „Вышэй, вышэй віце: год сёлета мокры будзе, вада з рэк падымецца, можа гняздо затапіць“. Зразумеў чалавек і ўзадраў ляда на пагурку. Хто ніжэй узадраў і пасеяў—спалас-

калі пасевы дажджы, заліло вадой, прапала збажына, а ў яго на гары—ярына, як мядзведзь стаіць. А на другі год чуе ён, як птушкі каля рэчкі аж б'юцца за зручныя мясціны для гнёзд, сварацца паміж сабой:

— Чаго цябе чэрці з бору сюды пручь? Чаму не ўеш гнязда, дзе летась віла?

— Сухмень вялікі будзе, я-ж дзяцей да вады не давяду.

І пасеяў чалавек збажыну на самым нізкім месцы. Зноў урадзіла ў яго збажына. Зняўшы практыку так год і другі, пачаў чалавек, як-бы паміж іншым, суседзям падказваць, дзе сеяць лепш, калі і што. Не ўсе спачатку слухалі яго, але калі пераканаліся, што чалавек не на глум кажа, а для карысці людской, сталі слухацца яго парады і багацець. І калі няшчасце якое— ішлі да яго, а ён ахвотна дапамагаў, бо быў добрым чалавекам наогул. Асабліва дапамагаў, калі скаціна захварэе. У скаціны-ж языка няма, дзе ў яе што баліць—не скажа. А ён зразу пазнае—і стрэмку з пахі выме, і прыпарку на хворае месца пакладзе, і зелле выпіць дасць. Асабліва знаў ён лекавыя травы і збіраў іх усюды. Зноў-жа, не дзіва. Выйдзе ён раніцой на луг, ці на поле—траўкі і краскі пад сонцам пышацца, у расе блішчаць, самі сабой любуюцца. І пачынаюць адна перад другой выхваляцца, якую

яны сілу маюць: адна ад жывата лечыць, другая кроў унімае, трэцяя кашаль сцішае, чацвертая трасцу выганяе. А чалавек паслухае, паслухае і пачынае збіраць іх, сушыць і хаваць, каб пасля людзей лячыць. І пайшла пра яго слава добрая па ўсёй ваколіцы, як пра справядлівага чалавека і добрага знахара. Тым больш, што ён дабро ўсім рабіў і платы ніякай не браў.

— Нашто мне твая плата, чалавеча? Рукі ў мяне ёсць, ногі ёсць, рабіць магу, гаспадарка неблагая, сыт і здароў, дзякаваць богу. А на той свет багацця збіраць не трэба. Лепш дапамажы ты свайму суседу—у яго дзеці малыя, ён табе дзякуй скажа.

Дзівіліся людзі і дазнацца хацелі, як ён знахаром стаў, але ён нікому ніколі ні слова пра гэта не казаў.

І вось аднойчы зайшоў ён зімой у свой хлеў, дзе конь і вол стаялі, каб сена ім закласці. І чуе ён—вол, лежачы, цяжка ўздыхае.

— Чаго ты так уздыхаеш?—пытаецца конь.

— Таго і ўздыхаю, што цяжка мне. Летам працаваў, працаваў, думаў зімой адпачну, аж на табе: трэба сена з лугу са стагоў перавезці і для кароў, і для цябе, і для сябе, трэба дроў з лесу навазіць, трэба гной на поле вывезці аж за балота, бо вясной туды не праедзеш.

— Бо ты дурны, — кажа конь. — Я, як толькі націсне гаспадар з работай, змаркочуся, знарок есці не вазьму, гаспадар падумае, што хворы, палёгку зробіць. Вось і ты так зрабі — не вазьмі есці, пабачыш, лягчэй будзе ў рабоце.

— Добра, паспрабую.

І не ўзяў вол есці. А гаспадар-жа ўсё гэта чуе. Усміхнуўся ён, паглядзіў вала, запрог каня ў сані і паехаў на ім па дровы. Прыехаўшы з лесу, паехаў па сена, а па дарозе воз гною завёз. І так цэлы дзень працаваў, амаль не выпрагаючы. Вечарам упусціў зморанага каня ў хлеў і стаў корпацца ў яслях, сена накладаць. А ў вала сена амаль не зачэплена. Вось і чуе ён, як конь валу кажа:

— Ляжыш? Ой, глядзі, брат, даляжышся да бяды. Лепш уставай ды еш, а то я чуў, як гаспадар жонцы казаў: „Не есць наш вол, мабыць захварэў. Ці не прыдзецца яго прырэзаць“.

Вол зараз-жа ўстаў і пачаў есці. А гаспадар аж засмяўся з хітрасці каня: „Ну, што? — думае, — параіў на сваю галаву, а зараз назад пнешся?“

Прышоў чалавек у хату і ўсё сам сабе ўсміхаецца. Заўважыла гэта жонка, прыстала: „Скажы, чаго ты ўсміхаешся?“

— Так сабе, — кажа чалавек, — падумаў нешта ды і ўсміхаюся.

— Мабыць з мяне?

— Ды не, так сабе.

— Як гэта „так сабе“? Не можа чалавек без прычыны ўсміхацца. Скажы.

— Сказаў-бы, ды не можна.

— Як гэта „не можна“? Жонцы сказаць не можна. Значыцца, ты мяне не любіш, не паважаеш... У цябе нехта другі ёсць бліжэй за мяне!..

І пайшла і паехала. Церабіўся, церабіўся чалавек, нарэшце ўзлаваўся:

— Дурная ты! Няўжо ты хочаш, каб я памёр? Калі я табе скажу, чаго я ўсміхаўся, дык я зараз-жа памру.

— Хто табе сказаў?

— Ды калі я скажу табе, нават, хто мне гэта сказаў, дык і тады я памру.

— Байкі! Выдумка! Не веру! Ты знарок гэта гаворыш, каб мне не сказаць, чаго ты смяяўся. А бедная-ж мая галовачка! Чужыя мужыкі сваіх жонак любяць, нічога ад іх не хаваюць,

думкамі і тымі дзеляцца, а я ў цябе як чужая...

І пачала плацаць, прычытаць.

Яшчэ не раз спрабаваў угаварыць яе чалавек:
„Няўжо табе маёй смерці хочацца? Я-ж кажу табе, што памру“.

— Не памрэш. Гэта табе нейкі дурань наплёў. Вось паспрабуй-жа, вось скажы і сам пабачыш, што жыў будзеш.

І так на яго насела, што ён і сам усумніўся:
„А можа і сапраўды змяіны цар так сабе спакусу на маю волю наклаў?“

І парашыў сказаць жонцы. Аднак на ўсякі выпадак і к раптоўнай смерці падрыхтаваўся: у лазні памыўся, загадаў жонцы чыстую бялізну даць, лёг на лаве пад абразы, свечку ў рукі ўзяў і толькі хацеў пачынаць казаць, як куры з пеўнем з падпечча выскачылі на хату—дзверцы неяк пад печкай адчыніліся.

Певень па хаце ходырам захадзіў, крыллямі залопаў. Куры каля яго: „ко-ко-ко! ко-ко-ко!“

Чуе гаспадар: куры здзівіліся, што ён пад абразамі ў белым і са свечкай ляжыць, пытаюцца ў пеўня: „Што гэта? з чаго гэта?“

А певень крыллямі лоп-лоп! і адказвае:
„Кок-кудак! наш гаспадар дзівак! Баіцца што
памрэ, калі скажа жонцы, як яго змяіны цар
навучаў. А змяінага цара даўно на свеце няма
і сіла яго знікла“.

Узняўся тады чалавек з лавы, свечку па-
тушыў і расказаў жонцы свае прыгоды. І жыў
ён, колькі яму было веку пакладзена. А вала
і каня яны абодва з жонкай успаміналі ўсмі-
хаючыся.

Юрка.

Ехаў багаты купец з торгу дамоў. А дарога ішла праз вялікую пушчу. Засцігла яго ноч на дарозе і сцямнела ў пушчы так, што хоць вока выкалі. Мусіў ён спыніцца і заначаваць на адной паляне. Расклаў агонь, каня пусціў пасціцца, устуркнуў сала на ражончык, спёк, павячэраў. Пасля лёг на воз і хутка заснуў, бо здарожыўся.

Прачынаецца ён назаўтра, глядзіць і вачам не верыць: ляжыць ён на возе, а вакол вада, пад самыя білы падбіраецца ўжо. І пушча навакол паляны ў вадзе, а дзе дарога была— як рака паміж берагоў плыве. Хвалі на вадзе ідуць і вось-вось яго зальюць. Спалохаўся

купец: „Вось калі я прапаў. Не выбрацца мне жывым адгэтуль“. А вада ўсё прыбывае і прыбывае. Але бачыць ён—па рацэ чалавек у чоўне плыве. І пачаў купец крычаць: „Ратуй мяне, чалавеча,—таплюся. Што хочаш вазьмі, толькі падплыві, каб я ў човен пералез“.

— Добра,—кажа той чалавек, што ў чоўне.—Я цябе выратую, але аддай мне тое, што табе ў доме невядома.

„Што-ж мне ў доме невядома?—падумаў купец.—Здаецца, няма такога нічога“.

А вада ўсё вышэй падымаецца. Ужо і білы схаваліся, ужо боты ў вадзе,—таргавацца няма калі.

— Добра,—кажа купец.—Аддаю табе тое, што мне дома невядома. Толькі хутчэй човен падганяй.

Падагнаў чалавек човен к самаму возу, але ў човен не пускае.

— Раней,—кажа,—падпішы вось гэты дагавор, каб пасля адпірацца не стаў.

І дае яму кавалачак скуры і пёрка гусінае.

— Разрэж мізяны палец, памачы пёрка ў кроў і падпішы ўнізе. Так крапчэй будзе.

Няма чаго рабіць, разрэзаў купец палец і падпісаў крывёй сваё прозвішча і кінуў кусочак скуры ў човен да таго чалавека. Той на-ляту

схапіў умову ды як зарагоча, зарагоча, аж рэха па лесе пайшло. Глядзіць купец—што за ачмута такая? Ніякай вады нідзе няма, проста—туман белы ўсю паляну заслаў і пад ранішнім сонцам гайдаецца. І ні чоўна, і ні чалавека таго нідзе няма, толькі рэха па пушчы коціцца.

— Ці сніў я, ці нячысцік на мяне ачмуту паслаў?—думае купец і зірк на палец. Палец у крыві. Здагадаўся купец, што мабыць такі нячысцік быў. Але няма чаго рабіць, —злавіў ён каня, запрог і паспяшаўся дахаты. І ўсю дарогу яму маркотна было так, што хоць ты ў пятлю лезь. Едзе, каня падганяе, а сам у думках перабірае—што яму дома невядома?

Прыехаў ён праз пару дзён дамоў, каня нават не выпраг і хутчэй у хату. А ў хаце гасцей поўна, сядзяць яны за сталамі, п'юць, балююць. І нешта гаспадыні яго з гасцямі няма.

— А-а-а!—спаткалі яго госці хорам:—вось добра, што ты прыехаў. Відаць сэрца чула...

— А што такое?—пытаецца ён.

— Жонка твая сына радзіла. Віншuem з наследнікам.

Як пачуў гэта купец, дык аж млосна яму стала,—галава закружылася, у ваччу сцямнела і, каб не падхапілі госці пад рукі, бразнуўся-б

ён аб падлогу. Бо ён бяздзетны быў, сына дачакаўся і на табе—запрадаў яго нячысціку, нават не пабачыўшы.

А госці думалі, што ён з радасці так абамлеў. Віншуюць яго, піць прымушаюць, цалавацца лезуць. Папа паклікалі, ахрысцілі малага, Юр'ем назвалі, хрэсціны цэлы тыдзень гулялі. І нікому нічога не сказаў купец, нават ад жонкі ўтаіў. Толькі сам ходзіць, як хмара па небу, сумны, маркотны.

А Юрка ўдаўся на дзіва: прыгожы, мілы, разумны. І рос ён, як на дражджах. Падрас—у навуку яго аддалі,—усіх сваіх аднагодкаў абагнаў. Людзі радуюцца, на яго гледзячы, бацькам зайздросцяць. А бацьку яго як быццам падмяніў хто: раней быў вясёлы, гаваркі, з людзьмі ў бяседзе любіў пабыць, а то стаў людзей чурацца, ходзіць і маўчыць, як печ. Жонка, заўважыўшы гэта, колькі разоў і з ласкай і з слязьмі прыставала: „Скажы, чаму ты такі стаў?“ Нічога не адказвае купец, хоць ты аб яго ўдарся. Падрас сын, таксама заўважаць стаў, што бацька, як паглядзіць на яго, дык зразу яшчэ больш спахмурнее. І прыстаў ён неяк да бацькі: „Скажы мне, татка, чаго ты сумны такі? Ці можа мной чым незадаволен? Ці можа не любіш ты мяне?“ Маўчыць бацька, толькі сляза ў яго з вачэй пакацілася.

— Дык можа я—не сын табе?—пытаецца дзіця.

— Не, сыноч,—адказаў бацька, абдымаючы сына.—Сын ты мне, і люблю я цябе больш за ўсё на свеце. Толькі няшчасце са мной і з табой здарылася: запрадаў я цябе нячысціку, калі не ведаў яшчэ, што ты ёсць у мяне.

І расказаў яму ўсё як было тым ранкам, калі ён заначаваў у пушчы.

Супуціўся сын, змаркоціўся. Але ў малога і сум і гора на хвіліну. Развесьліўся зразу, абняў бацьку.

— Не гаруй, татка. Што было, таго не вернеш. Як-небудзь абыйдзецца. Вось падрасту трохі і пайду шукаць таго нячысціка. Або галавой налажу, або тваю запрадажу назад вярну.

Павесялеў бацька, радасць да яго вярнулася, стаў ён і з людзьмі бачыцца і на кірмашы ездзіць. Толькі не-не, ды і варочаецца да яго распач і смутак, калі ён зірне на Юрку. А Юрка сабе расце ды расце, у сілу ўбіраецца. Лук сабе змайстраваў, стрэл настругаў, у цэль пачаў біць без промаху. І сілай і розумам—усім хлопец выдаўся. І пачаў Юрка ўпотаі ад бацькоў у дарогу збірацца: узяў кашулю ў запас, лук, стрэлы, буханку хлеба на дарогу, кусок сала, трохі грошы і ноччу

знік з бацькоўскага дома: не хацеў бацьку і маці развітаннем засмучваць.

Ішоў ён ішоў і прышоў да ракі. Мясціна была глухая, прыгожая і ён лёг адпачыць з дарогі. Лёг ды і заснуў. А прачнуўся ён і бачыць: прыляцела на бераг ракі дванаццаць вутачак шэрых. Селі яны на беражку, ахарашваюцца. Пацягнуўся Юрка рукой быў да лука, каб падбіць каторую сабе на вячэру, аж бачыць вутачкі зразу падскочылі, ударыліся аб зямлю і зрабіліся ўсе дванаццаць дзяўчатамі, ды такімі прыгожымі, што ні ў казцы сказаць, ні пяром апісаць. Залюбаваўся на іх Юрка, а яны за кусцікі зайшлі, распрануліся і ў рэчку адна за адной: купацца сталі. Здзівіўся Юрка, чуд такі спаткаўшы, падпоўз ціхенька да кусцікаў і ўзяў першае, якое з краю вісела, плацце дзяўчыны-вутачкі. Адпоўз з ім у кусты і чакае. Пакупаліся дзяўчаты-красуні, вылезлі з вады, надзеліся. Толькі хваць, для адной плацця няма. Яна туды, яна сюды—няма плацця. А адзінаццаць кажуць: „Не будзем мы цябе чакаць“,—прыляглі на траву, рукамі па зямлі палопалі, зрабіліся зноў вутачкамі, успырхнулі і паляцелі. Засталася адна дзяўчына, сядзіць і плача. Нарэшце стала гукаць:

— Адгукніся, адклікніся, хто ўзяў маё плацце. Калі старэй за мяне,—будзеш дзядзь-

кам мне, калі маладзей за мяне,—будзеш бра-
там мне, калі раўня мне,—будзеш мужам мне.

Тут Юрка кінуў ёй цераз куст плацце.
Надзелася яна і вышла да яго. Спадабаўся ёй
прыгожы, стройны хлопец і пачалі яны свае
гады лічыць. Раўня ён ёй аказаўся. Пытаец-
ца дзяўчына ў Юр'я—хто ён, адкуль і куды
ідзе.

Расказаў ён дзяўчыне ўсё па парадку.
Выслухала яна яго ўважліва ды і кажа:
„Дык ты да бацькі майго ідзеш. Ён вялікі
чараўнік, і добра, што ты спаткаўся са мной,
інакш загінуў-бы галавой, як ужо сотні такіх,
як ты, загінулі. Але з гэтага часу—я слуга
твая. Дойдзеш да бацькі, мы там спаткаемся,
а зараз мне трэба паспець дагнаць сяцёр
сваіх, пакуль яны дадому не дабраліся“. Ска-
зала, абярнулася шэрай вутачкай і паляцела
ўслед за тымі адзінаццацю, і Юрка пайшоў
у той бок, куды яна паляцела.

Ішоў ён доўга ці каротка, але прышоў на-
рэшце да вялікай гары, на якой замак стаяў.
Пагрукаў у браму замка калёсам чыгунным:
„Гаспадара замка хачу бачыць“. Вышаў да
яго гаспадар замка,—важны пан у раскошным
убранні, у золаце і дарагіх каменнях.

— Чаго табе трэба, чалавеча?

— Так і так,—расказвае Юрка,—шукаю

таго пана, якому мяне бацька запрадаў, калі я яшчэ не радзіўся. Ці не вы гэта будзеце?

— Я твой пан,— адказвае чараўнік,—я хацеў за табой пасылаць, бо ты ўжо ў сталыя леты ўваходзіш, аж ты сам ка мне на прыгон прышоў. Так і трэба, хвалю за гэта. Ідзі за мной.

— А ці маеш, панок, запіс той бацькавы, я хацеў-бы на яго сам зірнуць.

— Ёсць і запіс, не клапаціся. Вось ён. Па запісу—мой ты са скурай. Калі будзеш мне верна служыць, аддам табе запіс і на волю выпушчу,—ідзі, куды хочаш. А дрэнна будзеш служыць, з жывога скуру злуплю. Вось табе на першы раз такая работа: праз адну ноч узары поле, засеі пшаніцу, вырасці яе, сажні, змалаці, змялі і пірагоў напячы, каб заўтра мне на сняданне пірагі былі. Пшаніцу вунь там у канцы двара ў свіране знойдзеш. Работа лёгкая. Зробіш—на волю пойдзеш, а не зробіш—не гневайся...

Сказаў і пайшоў у свае пакоі.

„Ну, загадаў загадку,—паскроб Юрка ў патыліцы.—Шматчаму вучылі мяне, але каб за адну ноч зрабіць тое, што людзі за год робяць,—гэтаму не вучылі. Ну што-ж, прападаць, дык прападаць, пайду хоць пшаніцу тую пагляджу“.

І пайшоў у самы канец двара. Ідзе, прыгля-

даецца, ад думы, ад гора амаль нічога не бачыць. Аж чуе нехта яго кліча: „Юрка, Юрка!“ Азірнуўся ён—бачыць хатка стаіць, акно расчынена, а ў акне дзяўчына тая, што ён каля рэчкі бачыў і плацце схаваў. Павабіла яна яго пальчыкам, дзверы адчыніла, у хату ўпусціла. Стаіць, глядзіць, усміхаецца.

— Ну што? Прышоў? Вось і добра. Ці рад ты мне?

— Табе-то я рад, толькі бацьку твайму не рад. Загадаў ён мне работу, якую ніякаму чалавеку зрабіць не пад сілу. А не зраблю—скуру з жывога садраць абяцае. Яшчэ і смяецца, што работа лёгкая.

— А якую работу ён загадаў?

— Ды каб я праз ноч поле ўзараў, пшаніцай засеяў, пшаніцу вырасціў, зжаў, змалаціў, змалоў і пірагі яму на сняданне спёк.

— Э,—кажа дзяўчына,—гэта работа лёгкая. Кладзіся і спакойна спі, слуга твая ўсё за цябе зробіць.

Мусіў ён паслухаць дзяўчыны. Лёг спаць і спаў крэпка з дарогі. А дзяўчына вышла на ганак апоўначы, махнула тройчы пруточкам і з'явілася трыццаць малайцоў, адзін у адзін, як на падбор. Пакланіліся яны дзяўчыне, стаяць, чакаюць загаду. Сказала ім дзяўчына, што трэба рабіць—і работа ў іх закіпела. Той арэ,

той барануе, той сее, той палівае, каб хутчэй расло, той жне, той снапы абівае, той салому ў стог скідае, той меле, той сее, той дзяжу расчыняе, той печ топіць, той пірагі ў печ саджае. І праз якіх гадзіны дзве—тры,—пірагі гатовы. Прынеслі яны пірагі да дзяўчыны ў хату—на стол паклалі, чыстым абрусам заслалі, самі пакланіліся, вышлі і нібы ў паветры растаялі.

Прасынаецца Юрка ледзь свет, бачыць—пірагі на стала стаяць, дух ад іх ідзе на ўсю хату, а каля іх яго дзяўчына сядзіць, на Юрку глядзіць, усміхаецца.

— Ну як, адпачнуў з дарогі? Трэба было-б табе болей паспаць, ды служба—не дружба, пойдзем—пакажу табе, дзе аралася, дзе сеялася, дзе малацілася, на той выпадак, калі бацька не паверыць, што ты сам усё гэта рабіў.

Падзякаваў ёй Юрка шчыра за выручку і панёс пасля пірагі ў замак к сталу.

Выходзіць пан з пакоя, бачыць—Юрка стаіць з пірагамі. Падышоў ён да пірагоў, адламаў акрайчык, панюхаў, пакаштаваў,—усё як трэба.

— Маладзец ты, Юрка... Відаць добрую навуку на зямлі прайшоў. Калі ты усё так добра рабіць умееш, мог-бы ты нават зяцем

маім быць. У мяне дванаццаць дачок і ўсіх
хоць сягоння замуж аддавай... Выбірай любую.
Якую спадабаеш—тая і твая. Толькі вось бяда:
дочкі мае, як бачыш, к раскошы прывыклі.
Якую ні возьмеш, кожная патрабуе, каб ты
ёй замак пабудаваў. Дык вось што, збудуй ты
праз ноч замак, каб у ім было столькі пакояў,
колькі дзён у гаду, каб столь у ім была, як
неба, каб хадзілі па столі сонца, месяц і зоркі
і каб навокал замка рака цякла, а праз тую
раку мост пакладзі,—сярэбраная маснічына,
залатая маснічына,— а зверху маста вясёлку
пастаў, каб яна канцамі ў мост упіралася. Ра-
бота гэта для цябе з тваім умельствам лёгкая.
Збудуеш,—зяцем маім будзеш, а не збудуеш,—
не гневайся—галавой наложыш. Бо ў мяне так:
калі ласка—дык ласка, калі гнеў—дык гнеў.
А зараз ідзі, днём мясціну нагледзь, а за ноч
каб усё было гатова.

Засумаваў Юрка, пачуўшы такі загад... Вось,
нячыстая сіла, што выдумаў. Не, відаць, пры-
дзеца тут галавой налажыць. І пайшоў,
спусціўшы галаву, да сваёй дзяўчыны. А тая
спаткала яго, пытаецца:

— Што, мой любы, галаву схіліў? Ці бацьку
пірагі не спадабаліся?

— Не,—кажа Юрка,—пірагі пахваліў, толькі
такую зноў работу загадаў, што яе ніякі чорт

не зробіць.—І расказаў ён пра ўсё, што ад яго патрабуецца.

— Не сумуй,—кажа дзяўчына.—І гэта яшчэ не самае цяжкае. Твая слуга і тут дапамагчы здолее. Пахадзі трохі, паглядзі, каб бацька з акна бачыў, нібыта ты месца выбіраеш, ды прыходзь да мяне.

Ён так і зрабіў. Пахадзіў, пахадзіў, пакуль не пабачыў, што чараўнік яго з акна заўважыў, а пасля пайшоў да сваёй дзяўчыны. Яна паслала ў замак сказаць, што захварэла нешта і цэлы дзень нікуды выходзіць не будзе. І правялі яны цэлы дзень разам.

— Чаму ты,—пытаецца Юрка,—жывеш на адзіноце, у такой хатцы, калі твае сёстры ў пакоях жывуць?

— А таму,—адказвае яна,—што ў мяне не родная маці, а мачыха. Яна мяне не любіць і шмат мне непрыемнасцей робіць, яна дабілася ад бацькі, каб я з сёстрамі не жыла. Але мне адной і лепей.

Пагаварылі яны. пагаварылі, і калі вечар прышоў—ляглі спаць. А ў поўнач вышла дзяўчына на ганак, махнула сваім пруточкам тройчы,—з'явілася трыццаць малайцоў, пакланіліся, стаяць, загаду чакаючы. „Зрабіце мне за ноч палац,—кажа яна, каб было ў ім столькі пакояў, колькі дзён у гаду, і каб столь была,

як неба, і каб па ёй сонца, месяц і зоры хадзілі, і каб вакол палаца рака была, а на ёй мост,—залатая маснічына, сярэбраная,—і над мастом вясёлка была“. Толькі сказала гэта дзяўчына—як пайшла работа: адзін піліць, другі сячэ, трэці валачэ, той раку капае... Да ранку—палац гатоў.

Прасынаецца Юрка, а дзяўчына стаіць, у акно глядзіць. Да яго павярнулася, светла-светла ўсміхнулася.

— Ну, мой любы, трэба было-б табе і сёння даўжэй паспаць, але служба—не дружба. На табе малаток, ідзі ў новы палац, там-сям пагрукай, нібы работу заканчваеш.

Пацалаваў ён дзяўчыну сваю, малаток узяў і пайшоў у новы палац. Ідзе, палацам любуецца. Стаіць ён, прыгажосцю стары замак чараўніка зацьмяваючы: той, як ноч восеньская, гэты, як дзень майскі. Вясёлка над мастом усімі колерамі пераліваецца. Зайшоў Юрка ў палац, зірнуў на столь і глядзець не можа: сонца па столі плыве, месячык ходзіць, зоркі ззяюць. Стаў ён хадзіць па пакоях, малаточкам пастукваць, вышаў на ганак, аж і пан ідзе. Паглядзеў, паглядзеў, пахадзіўшы па пакоях, палюбаваўся.

— Маладзец, Юрка,—пахваліў ён работу,—варта за цябе дачку аддаць любую. Пастараўся

ты, ды што-ж? Ні каму—сабе. Але пакуль тое вяселле, зрабі ты яшчэ адну работу. Ёсць у мяне адзін конь неаб'езджаны. Добры конь, цаны яму няма. Аб'ездзі ты яго. Тады я буду знаць, што ты не толькі розум, але і сілу маеш.

— Добра, пане,—кажа Юрка,—заўтра-ж аб'езджу.

І пайшоў пан у пакой. Вышла мачыха з дочкамі з замка паглядзець новы палац—і яны дзіву даліся. А калі пачулі, што бацька аб'яцаў таму майстру, што палац збудаваў, дачку ў жонкі аддаць—усе адзінаццаць як загарэліся: кожная захацела за яго замуж пайсці. І мачыха захацела, каб каторую-небудзь з яе дачок ён замуж узяў. А Юрка цэлы дзень па палацу хадзіў, а як сцямнела—ціхенька прабраўся ў хатку да сваёй дзяўчыны.

— Ну вось,—смяецца дзяўчына,—ты сёння вясёлым стаў. Нічога больш бацька не загадаў?

— Загадаць то загадаў, але работа тая па мне. Ёсць у яго конь неаб'езджаны, аб'ездзіць яго заўтра трэба.

Спахмурнела дзяўчына.

— Дарэмна ты, любы мой, радуешся: гэта работа самая труднейшая. Гэта не конь будзе, а сам бацька мой. Ён, мабыць, здагадваецца,

Валентин Ціхановіч 1944

7. Беларускія народныя казкі.

што не сам ты два разы з бяды выпутаўся,
і хоча сам праверыць.

— А што-ж рабіць? Можа я яго ўсё-ж такі
ўламаю.

— Нічога не зробіш. Кладзіся ты спаць,
а я што-небудзь прыдумаю.

Паслухаў Юрка і лёг спаць, а на заўтра
будзіць яго дзяўчына: „Ідзі каня аб'язджаць.
Толькі вазьмі з сабой мой гэты пруточак. Як
конь занаровіцца, дык ты яго гэтым пруточкам
паміж вушэй сцэбані, павінен будзе ўціхамі-
рыцца“.

Падзякаваў яе Юрка, пацалаваў і пайшоў,
узяўшы пруточак. Увайшоў ён у стайню: ста-
іць конь,—залатая шарсцінка, шарсцінка срэб-
раная,—вочы крывёй наліты, з наздрэй полымя
шугае, з вушэй дым валіць,—падступіцца ня-
можна. Махнуў Юрка накрыв пруточкам—
агонь да яго не стаў прыставаць. Падышоў
ён да каня, а той дубка, аж пад строп стано-
віцца, а як заірзаў—стайня закалацілася. Злоў-
чыўся Юрка, ударыў яго прутком паміж вушэй,
конь на калені паў, як аглушаны. Ускочыў
Юрка на каня, павады падабраў, а тым часам
служы жэрдзі адкінулі, і вынес конь Юрку на
двор. На дварэ зноў на дыбкі стаў, ледзь-ледзь
не скінуў Юрку, але Юрка ўжо сілу адчуў,
пачаў хвастаць яго прутком тым паміж вушэй.

І панёс яго конь за браму. Ляціць, ледзь зямлі чапае і ўсё наровіць Юрку скінуць, каб капытамі галаву разбіць. А той яго прутком хвошча. Лётаў, лётаў конь па гарах, па балотах, над пушчамі зямнымі, над рэчкамі шырокімі. Нарэшце змогся, шагам пайшоў. Так яны і ў стайню прыехалі. Паставіў Юрка каня, а сам пайшоў да дзяўчыны. Тая як убачыла яго, цалаваць, абнімаць кінулася: „Не думала я, што ты жывы вернешся. Мала што бацька яшчэ ў дарозе прыдумаць мог? Кладзіся хутчэй спаць, бо змарыўся ты, а я пайду пагляджу, як бацька сябе адчувае“.

І пайшла. Прыходзіць яна пад вечар, калі Юрка прагнуўся, і кажа: „Ну і даў ты лазню бацьку майму. Нікога да сябе блізка не дапускае. Але нічога. Уставай, паабедаем. Самае горшае, здаецца, прайшло“. Устаў ён, паабедалі, пагаварылі, памілаваліся і зноў спаць ляглі.

Назаўтра раніцой прыходзіць слуга ад пана з замка, клічуць дзяўчыну ў пакоі. „Ну,—кажа яна Юрку,—хутка і цябе паклічуць, жонку сабе выбіраць. Глядзі-ж не памыліся, а то загінеш“.

— Тут-то я не памылюся, не бядуў. Я цябе з тысячы дзяўчат адразу пазнаю.

— Дарэмна ты так думаеш. Мы ў бацькі ўсе твар у твар. І адзежа на нас будзе адноль-

кавая. Сам бацька нас у такім уборы не адрозніць адну ад другой.

— Дык ты мне знак падасі.

— Ахвотна-б зрабіла, ды калі бацька заўважыць, ён заб'е і цябе і мяне. Лепш зробім так. Ты ідзі і прыглядайся на левую шчаку: у мяне на левай шчацэ ружовенькая божая кароўка будзе паўзці.

Як яна сказала, так і сталася: неўзабаве прышлі і яго клікаць. Пайшоў ён у замак. Глядзіць—стаяць дванаццаць паненак, усе як адна. А поруч з імі і мачыха стаіць. Вышаў і пан, толькі лоб у яго быў завязаны.

— Ну, мой зяць нарачыны. Я свайму слову гаспадар. Выбірай сабе жонку. Каторую спадабаеш, тая тваёй будзе. Прайшоў Юрка раз, паненкі вочы патупілі. Не мог ён сваёй дзяўчыны пазнаць. Забілася ў яго сэрца: „А што калі не пазнаю?“ І пайшоў ён яшчэ раз, ужо таропячыся, і зноў не пазнаў. „Не, думае, не буду спяшацца, бо так і загінуць можна і яе загубіць“. І пайшоў ён трэці раз, пільна ў паненак углядаючыся. І бачыць у адной на ружовай шчацэ ледзь прыкметная ружовая божая кароўка крадзецца. Падаў ён руку паненцы. „Хай,—кажа,—гэта будзе мне за жонку“.

— Гэта, дык гэта,—кажа чараўнік,—у мяне

ўсе дочки роўныя. Жывіце сабе на здароўе. Заўтра вяселле гуляць будзем. На табе і запрадажны запіс бацькаў.

А мачыха аж пазелянела ад злосці, што не родных дачок, а падчарыцу за жонку ўзяў. І надумалася яна ў часе вяселля пагубіць абодвух.

Пайшлі маладыя ў сваю хату начаваць. Дзяўчына і кажа Юрку: „Давай цяпер паспім трохі, а ў поўнач нам трэба будзе ўцякаць адсюль у тваю старану, бо не бацька, дык мачыха, а цябе загубяць. А можа і мяне з табой“.

Ляглі яны, адпачылі трохі, а ў поўнач сабраліся ісці ў дарогу. Дзяўчына тройчы плюнула ў самы далёкі куток і загадала, каб і Юрка плюнуў. Пасля заперлі хату на замок, ключ у рэчку кінулі і пайшлі хуценька тымі слядамі, якімі Юрка сюды ішоў. Пакуль дзень настаў, яны ладны кавалак дарогі адмерылі. А ў замку ўсе паўставалі, чакаючы маладых. Чакалі, чакалі, не дачакаліся, паслалі будзіць. „Уставайце, — кажуць пасланцы праз дзверы, — бацькі чакаюць“.

— Зараз устанем, — адказвае ім сліна.

Пасланцы вярнуліся, бацькам пераказалі. Але ўжо сонца пад поўдзень падбірацца стала, а іх усё няма. Паслалі яшчэ раз па іх. „Ці скоро вы?“ — пытаюцца пасланцы пад дзвярамі.

— Зараз, зараз, мы ўжо мыемся,—адклікаецца сліна.

Зноў пасланцы вярнуліся, бацькам іх адказ перадалі. Ужо і абедаць пара, а іх усё няма. Раззлаваўся чараўнік, а тут яшчэ мачыха падзуджвае: „Не паважаюць яны цябе“.

— Ідзіце і прыцягніце іх сілком сюды.

Пайшлі пасланцы, грукаюць—ніхто ім не адказвае, бо сліна ў кутку высахла. Выламалі яны дзверы—нікога няма. Далажылі яны чараўніку. Раззлаваўся ён, раз'юшыўся. А мачыха крычыць: „Пасылай ганцоў услед, няхай ці жывых ці мёртвых назад прывядуць“. Загадаў чараўнік слугам сваім, селі яны на коні, ляцяць як толькі конь выскачыць можа. І Юрка з дзяўчынай бягуць, колькі ў іх сілы хапае. Толькі дзяўчына не-не ды і прыляжа вухам да зямлі. Адзін раз прылягла яна, паслухала, ды і кажа:

— Бяда, мой любы! Пагоня за намі! Скачуць на конях ды і блізка... А ведаеш што? Ператваруся я ў авечку, а цябе старым пастухом зраблю. Пад'едуць яны, у цябе пытацца будуць, а ты ім знай, што сказаць.

Махнула яна пруточкам, сама авечкай зрабілася, Юрка стаў пастухом. А тут і пагоня пад'ехала. Спынілі яны коні, пытаюцца:

— Гэй, пастух! Ці не ішлі тут мужчына з жанчынаю?

— Не,—адказвае пастух,—я тут пасу авечку з самага цёмнага, нікога не бачыў.

— Мабыць, мы з дарогі збіліся, ці яны другой дарогай пайшлі.

Вярнуліся ганцы назад і кажуць пану: „Нікога не бачылі: ці след страцілі, ці не па той дарозе пагналіся. Спаткалі мы старога пастуха—авечку пасвіў, запыталіся ў яго. Не, кажа, нікога па гэтай дарозе зранку не бачыў“. „А колькі авечак было ў пастуха?“—пытаецца мачыха. „Адна“,—кажуць. Закрычала на іх мачыха.—„Дурныя вы ёлупы! Гэта-ж і быў Юрка з жонкай сваёй. Чаму вы іх не хапалі і не цягнулі сюды. Варочайцеся назад, якога чалавека ні спаткаеце, цягніце сюды“.

Кінуліся ганцы назад наўздагон, а Юрка з дзяўчынай тымчасам далёка адбегліся. Бягуць яны, бягуць, аж чуюць ззаду зямля гудзе. Прылягла дзяўчына вухам да зямлі.

— Бяда, мой любы, зноў пагоня гоніцца. І блізка ўжо.

Абярнулася яна ракой, Юрку ператварыла ў селезня. Падскакала пагоня да ракі, бачыць—селезень плыве, кракае: значыць не было тут паблізу людзей.

— Мабыць, мы зноў з дарогі збіліся.

І паехалі назад. Прыехалі да пана, дакладваюць: „Не спаткалі нікога, да ракі даехалі і па

ёй толькі селезень плыў“. „А якая рака?“ — пытаецца мачыха. „Шырокая, светлая“.

— Дурныя, — закрычала мачыха, — гэта-ж яна ракой стала, а Юрка быў селезнем. Трэба было селезня забіць, а раку тапарамі сеч. Не, відаць, на слуг надзеі няма, паедзем мы самі з табой: ад нас яны не выкруцяцца.

І паехалі чараўнік з мачыхай самі на ўздагон з пагоняю. А Юрка з дзяўчынай зноў ужо далёка адбегліся. Бягуць яны, бягуць, аж чуюць: ззаду зямля гудзе і ўсё мацней і мацней. А тут ужо і дадому недалёка.

— Не, — кажа дзяўчына, — не дабяжым мы з табой да тваіх бацькоў. Трэба хоць цябе ратаваць.

Пацалавала яна яго, наперад сябе паставіла, абвяла пруточкам круг каля яго, пасля махнула пруточкам і зноў разлілася ракой, аддзяліўшы Юрку ад пагоні шырокай вадой, бурнай ракой. Пад'ехаў чараўнік з жонкай і з слугамі. Бачаць, на тым баку Юрка стаіць.

— Біце яго стрэламі! — крыкнула мачыха.

Нацягнулі слугі лукі дубовыя, выпусцілі па страле аперанай, усе стрэлы каля круга ў зямлю ўторкнуліся, ні адна Юрку крануць не змагла.

А рака плыве, хвалюецца.

— Сячыце яе тапарамі!—крыкнула мачыха,
—няхай яна за сябе і за яго гіне.

Давай слугі сячы раку тапарамі. Так рака крывёй і паплыла. Стаіць Юрка на тым баку, а дапамагчы нічым не можа. А чараўнік з жонкай і слугамі, злосць спагнаўшы, дадому паехалі. Падышоў Юрка тады да ракі і чуе ён—стогне рака:

— Ой, цяжка мне. Доўга прыдзецца ляжаць тут, пакуль раны загояцца. Ідзі ты дамоў адзін, толькі не забывай мяне, любы мой. А каб не забыўся на мяне, глядзі нікога не цалуй і няхай ніхто цябе не цалуе. Пацалуешся з кім—на мяне забудзешся. Наведвай мяне... А мяне можа сонейка і ветрык вылечаць.

Пайшоў Юрка дамоў сумны-сумны. Думаў-жа к бацькам з жонкай прыйсці, аж на табе Прышоў ён дамоў, а бацькі яго ўжо жывым бачыць не думалі. Абрадаваліся яны, кінуліся спатыкаць. Адно здзівіла іх, што Юрка за руку паздароўкаўся, але ні рукі не пацалаваў, ні ім сябе цалаваць не дазволіў. Але-ж што рабіць? Усяк бывае, калі чалавек з такога чортава месца вырваўся. І стаў Юрка дома жыць, бацькоў радаваць. Толькі як настане субота, бачаць бацькі, збіраецца Юрка і ідзе да ракі. Адзін раз прасачыла за ім маці, чуе—Юрка з ракой, як з любым чалавекам, размаўляе. А вада ў рацэ

ўжо святлець стала: раны дзяўчыны гаіцца сталі. Маці-ж падумала, што закахаўся Юрка ў русалку якую рачную, і такі яе жаль узяў, што прышла яна ноччу, калі Юрка спаў, села над ім, давай плакаць і цалаваць яго соннага. А пасля, раніцой, пачала асцярожна ў сына выпытваць, з кім ён над ракой шэпчацца. Толькі Юрка, пасля пацалункаў мацеры, на ўсё забыўся. Памяць як нажом адрэзала. „Здалося вам, мама!“ — смяецца ён.

Абрадавалася маці і надумалася яна жаніць Юрку, бо дзяўчыну яму даўно нагледзілі. Падабалася дзяўчына Юрку і даў ён згоду. Сталі да вяселля рыхтавацца. Толькі Юрку сумна нечага, а чаго і сам не ведае. Сталі ўжо каравай мясіць, а Юрка сядзіць і ўсё нешта ўспомніць намагаецца. Бачыць ён, вышла з паміж каравайніц кабета адна:

— Дазвольце, — кажа яна, — каравайніцы, вылепіць зверху каравая вутачку з селезнем.

Каравайніцы, вядома, дазволілі. Вылепіла яна селезня, пасадзіла на каравай, а вутачку ў руках трымае.

— Няма, — кажа, — табе, вутачка шэрая, месца на караваі, забыўся твой селязенька, як ты яго з няволі выручала. Вось яму за гэта! — Ды вутачкай у галоўку селязеньку — клёў! — Забыўся ён, як ты яго галаву рата-

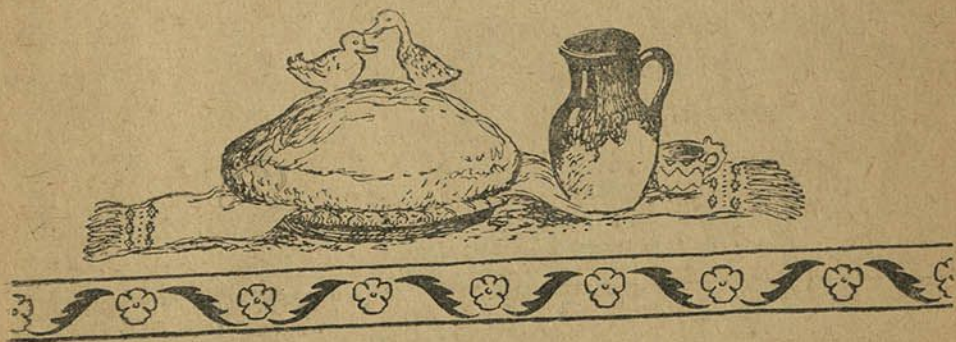
вала,—ды зноў у галоўку—клёў!—Забыўся,
як бацьку з маткай пакідала, ды з ім уцякала,
як раны кривавыя за яго прынімала,—ды зноў
у галоўку—клёў!

Тут Юрка зноў успомніў, што з ім дзеелася.
Спазнаў ён і сваю дзяўчыну—а гэта была яна—
і кінуўся ёй на шыю.

— Вось, бацькі, дзе мая жонка. Яна мяне
з няволі выручыла, яна мяне ад смерці колькі
разоў выбавіла, яна за мяне пакуты і раны
знясла.

І пасадзіў яе разам з сабой за стол на месца
маладой. А ранейшую маладую перапрасіў хо-
раша, сплаціў ёй страты ўсякія.

І доўга жылі Юрка з сваёй жонкай і шчасліва
жылі, бо моцна любілі адно аднаго аж да
самай смерці.

З М Е С Т

Стар.

1. Кáня	3
2. Бусел	8
3. Заяц і вожык	12
4. Каваль і Гора аднавокае	18
5. Леснікова жонка	26
6. Чаму сабака катоў не любіць, а кот на мышэй палюе	34
7. Тры браты	39
8. Купец і яго Бяда	46
9. Сам Кокаць, барада з локаць	55
10. Дар Змея	73
11. Юрка	83

Бел. гідзёл
1994 г.

Рэдактар *Віт. Няміра*
Тэх. рэдактар *Я. Карпіновіч*
Карэктар *І. Сакалоўскі*

АТ 01520 Паллісаа да друку 17 VI—46 Тыраж 20.000 экз.
Папера 60×84^{1/16}. Вуч.—аўт. арк. 3^{1/4} Друк. арк. 6^{3/4} 3. 129

Друкарня ім. Сталіна. Мінск, Пушкіна, 55.

Дзяржаўнае
Выдавецтва
БССР
1994

455295

+

Цына 2 руб. 50 кап

80000003266543

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ
БЕЛОРУССКІЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ
Государственное Издательство БССР
Минск 1946

21